

DANİMARKA ALEVİ ÖRGÜTLENMESİ VE DANİMARKA ALEVİ BİRLİKLERİ FEDERASYONUNUN KURULUŞ SÜRECİ

ALEVI ORGANIZATIONAL DEVELOPMENT AND THE FOUNDATION PROCESS OF THE FEDERATION OF ALEVI UNIONS IN DENMARK

İBRAHİM YILDIZ*

Sorumlu Yazar

ABDURRAHMAN KÜLTÜR**

Özet

Bu çalışma, Avrupa'ya yönelen Türk göçü literatüründe çok az incelenmiş olan Danimarka Alevi örgütlenmesinin tarihçesini, göçmen kimliğinin ulusötesi düzlemde yeniden kuruluşu bağlamında incelemeyi hedeflemektedir. Çalışmada Danimarka'daki Alevi topluluğunun, 2007 yılında bağımsız inanç topluluğu olarak tanınma süreci ele alınmaktadır. Danimarka Alevi topluluğu, Danimarka'daki Türk nüfusu içinde sayıca sınırlı olmasına rağmen, Avrupa'da Aleviliğin bağımsız bir inanç olarak resmî biçimde tanınmasını sağlayan ilk topluluk olmuştur. Çalışmada, Alevi inanç topluluğunun Danimarka'daki kimlik inşa süreci tarihsel gelişimiyle birlikte ele alınmaktadır. Bu kimlik kazanım sürecinde Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu'nun kuruluşu temel bir öneme sahiptir ve bu nedenle çalışma bu örgütlenmenin ortaya çıkış koşullarını ve süreçlerini de incelemektedir. Bu amaç doğrultusunda, Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu'nun kuruluşunda aktif rol oynamış bir "kilit anlatıcı"ya ulaşılmış ve onun sağladığı veriler analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, Danimarka'da göçmen işçilerin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan örgütlenmelerin, Alevi topluluğunun inanç temelli kurumsal bir yapıya dönüşmesinin zeminini hazırladığı sonucuna ulaşılmıştır. Danimarka'daki Alevi topluluklarının örgütlenme süreci, diaspora ve ulusötesi topluluklar literatüründe ele alınan kavramların somutlaştığı bir örnektir. Diaspora koşullarında örgütlenerek topluluk içi dayanışmasını pekiştiren Alevi toplulukları, aynı zamanda Danimarka devleti ile yürüttükleri müzakereler aracılığıyla kamusal alanda görünür ve tanınan bir aktör konumuna gelmiştir. Bu süreç, tarihsel kimlikten yola çıkarak kurumsal kimlik kazanmaya yönelen dönüşümün yansımalarıdır.

Anahtar Kelimeler: Danimarka Türk Diasporası, Danimarka Alevi Topluluğu, Avrupa Alevi Topluluğu, Danimarka Alevi Örgütlenmesi, Ulusötesi Topluluklar, Eşzamanlılık.

Abstract

This study aims to examine the history of the Alevi organization in Denmark, which is a largely unexplored subject within the literature on Turkish migration to Europe, within the context of the transnational reconstruction of migrant identity. The study specifically focuses on the recognition of the Alevi community in Denmark as an independent religious community in 2007. Although numerically small within Denmark's Turkish population, the Alevi community

Araştırma Makalesi / Künye: YILDIZ, İbrahim - KÜLTÜR, Abdurrahman. "Danimarka Alevi Örgütlenmesi ve Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonunun Kuruluş Süreci". Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 118 (Haziran 2026), s. 409-433. <https://doi.org/10.60163/tkhcbva.1747084>

* Dr., T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara/Türkiye, E-mail: ibrahimyildiz5558@icloud.com, ORCID: 0000-0002-5903-4550

** Dr. Öğr. Üy., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji, E-mail: akultur@ktu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8183-0302

in Denmark became the first in Europe to secure official recognition of Alevism as a distinct faith. The study examines the identity construction process of the Alevi faith community in Denmark alongside its historical development. The establishment of the Federation of Alevi Unions in Denmark (*Alevi Forbundet i Danmark - Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu*) holds fundamental importance in this process of identity acquisition. Consequently, the study also traces the conditions and processes leading to the emergence of this organization. To achieve this aim, the study draws on data obtained through an in-depth interview with a ‘key informant’ who was actively involved in the founding of the Federation of Alevi Unions in Denmark (DABF). The research concludes that the organizations address the economic and social needs of migrant workers laid the groundwork for the Alevi community to develop an institutional structure based on religious identity. The study claims that organizations initially established in Denmark to support migrant workers’ social and economic needs created the conditions for the Alevi community to develop a religious-based institutional structure. The organizational process of Alevi communities in Denmark is an example where the concepts discussed in the literature on diaspora and transnational communities are concretized. By organizing under diaspora conditions, Alevi communities have reinforced internal solidarity while also becoming a visible and recognized actor in the public sphere through negotiations with the Danish state. This process is a reflection of the transformation from a historical identity toward gaining an institutional identity.

Keywords: European Turkish Community, Alevi Community in Denmark, Alevi Community in Europe, Alevi Organization in Denmark, Transnational Communities, Simultaneity.

Giriş

Türkiye’den Avrupa’ya göç, bir işgücü hareketliliği olarak başlamış olsa da kısa sürede farklı kimliklerin, inanç sistemlerinin ve topluluk belleğinin Avrupa kıtası genelinde yeniden inşasına yol açan tarihsel bir kırılma haline gelmiştir. 30 Ekim 1961’de Türkiye ile Federal Almanya arasında imzalanan “Türk İşgücü Anlaşması”, göçün kurumsal çerçevesini belirlemiş ve bu anlaşmayı kısa süre içinde Avusturya (1964), Hollanda (1964), Belçika (1964), Fransa (1965) ve İsveç (1967) ile yapılan protokoller takip etmiştir (Abadan-Unat, 2002, 42-43; Aydın, 2014, 15-75). İlk yıllarda “misafir işçi” (*Gastarbeiter*) statüsüyle sınırlı bir süre çalışıp geri dönme beklentisiyle başlayan göç, 1970’lerin ortalarında aile birleşimi süreçleriyle kalıcı bir nitelik kazanmış ve böylece Avrupa’da Türk kökenli toplulukların kurumsallaşmasının temelleri atılmıştır.

Bugün Avrupa genelinde 5 milyondan fazla Türk kökenli insan yaşamaktadır (Hoffman vd., 2020, 1). Sadece Almanya’da yaşayan Türk kökenli nüfus, göçmen kökenli topluluklar arasında en büyük grubu oluşturmaktadır. Yıllara göre Avrupa’da Türkiye’den göç etmiş en büyük nüfusa sahip ülke olarak Almanya’da 2018 yılında yabancı uyruklular arasında Türk vatandaşlarının sayısı yaklaşık 1.48 milyon olarak kaydedilmiştir. Bu, toplam yabancı nüfusunun %13,5’ine denk gelmekteydi. Ayrıca, göçmen kökenli toplam nüfusun %13,3’ü Türk kökenlidir (Beer, 2020; Cindik-Herbrüggen vd., 2023). 2020 yılı verilerine göre ise, Almanya’daki göçmen kökenlilerin %13,2’sini Türkler oluşturmaktadır (Cindik-Herbrüggen vd., 2023). Bazı kaynaklara göre ise bu sayının daha fazla olduğu belirtilmekte ve Almanya’da yaşayan Türk kökenli nüfusun 2.5 ile 3 milyon arasında olduğunu belirtmektedir. Bu sayıya, Alman vatandaşlığına geçmiş olanlar ve sonraki kuşaklar da dahildir (Adıgüzel, 2011; White, 2002). Özellikle ikinci ve üçüncü kuşak Türkler ile birlikte bu sayının 3 milyona yaklaştığı vurgulanmaktadır (Adıgüzel, 2011). Almanya’nın en büyük Türk topluluğuna ev sahipliği yapması kaynaklarda vurgulanırken Fransa’da 240.000, Hollanda’da ise 215.000 Türk vatandaşı bulunduğu daha önceki çalışmalarda ifade

edilmiştir (Şen, 2019).

Avrupa ülkelerini kapsayan bu nüfus, sayısal büyüklüğün ötesine geçerek ev sahibi ülkelerdeki toplumsal, kültürel ve politik yaşama katılımlarıyla da göç literatürünün merkezî konularından biri haline gelmiştir. Almanya, Fransa ve Hollanda gibi ülkelerde Türk kökenli topluluklar göçmenlikten vatandaşlığa, işçi konumundan siyasal temsil süreçlerine uzanan dönüşümler yaşamıştır (Yıldız, 2022, 32). Avrupa'daki Türk diasporası içerisinde ilk kuşak göçmenler, fabrika işçiliği ve düşük vasıflı emek piyasalarında konumlanırken; ikinci kuşak eğitim, istihdam ve siyasal katılım alanlarında farklı imkânlarla erişmiş, üçüncü kuşak ise çoğu Avrupa ülkesinde yurttaşlık haklarıyla birlikte kamusal alanda daha görünür hale gelmiştir (Østergaard-Nielsen, 2003). Bu kuşaklararası farklılaşma, Avrupa'daki Türk varlığının dinamik ve değişken bir karaktere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Ancak bu göç deneyimi homojen bir yapının aksine etnik, mezhepsel ve kültürel farklılıkların göç sürecinde yeniden şekillendiği çoğulcu bir yapıdan oluşmaktadır. Türk diaspora topluluklarının örgütlenme biçimleri de bu farklılıklara göre şekillenmektedir. İlk dönemlerde kurulan dernekler çoğunlukla hemşerilik dayanışmasına veya bölgesel kimliklere dayanmış, 1970'lerden itibaren ise siyasal, kültürel ve inanç temelli örgütlenmelerin öne çıktığı görülmüştür. Bu örgütlenmeler, göçmenlerin kendi kimliklerini korumalarına ve kolektif hafızalarını sürdürmelerine hizmet etme amacı gütmekteydi ve diğer yandan da buldukları ülkelerde entegrasyon ve temsil taleplerinin aracı haline gelmişti.

Türk diasporasının bu çeşitliliği, özellikle dini ve mezhepsel düzeyde belirginleşmektedir. Avrupa'nın birçok kentinde Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı camiler ve Milli Görüş gibi İslami hareketlerin şubeleri örgütlenmiş ve böylece Sünni çoğunluk kurumsal düzeyde temsil imkânı bulmuştur (Seufert, 2020). Bununla birlikte, Türk diaspora topluluklarında tek tip bir inanç manzarasının aksine, etnik ve mezhepsel farklılıklar Avrupa'daki göçmen örgütlenmelerine doğrudan yansımıştır. Özellikle Alevi topluluğu Avrupa'da diaspora koşullarında güçlü bir örgütlenme kapasitesi geliştirmiştir.

Alevi toplumu, 1980'lerden itibaren Almanya başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde dernekler ve federasyonlar kurmuş, bu dernek ve federasyonlar 2000'li yıllarda Avrupa Alevi Birlikleri Konfederasyonu (AABK) çatısı altında birleşmiştir. Bu süreç, Aleviliğin Avrupa bağlamında yeni bir kamusal kimlik kazanmasına zemin hazırlamıştır. Sökefeld (2008), bu dönüşümü "tanınma siyaseti"nin bir sonucu olarak yorumlamaktayken Massicard (2013) ise Alevi kurumlarının farklı bağlamlarda stratejik kimlik beyanları geliştirerek hem topluluk içi birlik sağladığını hem de devletlerle müzakere kapasitesini artırdığını belirtmektedir.

Avrupa'da Alevi örgütlenmeleri ilk olarak 1980'lerde Almanya'da ortaya çıkmış, kısa sürede Avusturya, İsviçre, Fransa ve Hollanda gibi ülkelere yayılmıştır. 2000'li yıllarda ise Avrupa Alevi Birlikleri Konfederasyonu (AABK) çatısı altında birleşerek ulusötesi bir ağ oluşturmuşlardır. Bu örgütlenmeler, Aleviliği kültürel bir aidiyetten dinî bir topluluk kimliğine taşıyarak kamusal görünürlük kazandırmış ve ev sahibi ülkelerle yürütülen faaliyetler aracılığıyla resmî statü elde edilmesini de sağlamıştır. Nitekim Almanya'da bazı eyaletlerde Alevi topluluklarıyla imzalanan sözleşmeler ve "Körperschaft des öffentlichen Rechts" (KdöR) (Kamu Tüzel Kişiliği Statüsü) statüsünün kazanılması, Avusturya'da 2013'te "anerkannte Religionsgesellschaft" (tanınmış inanç topluluğu) statüsünün elde edilmesi ve İsviçre'de kantonal düzeyde tanınma örnekleri bu sürecin somut göstergeleridir.

Danimarka örneği, bu süreç içinde özgün bir yere sahiptir. Avrupa'daki Alevi örgütlenmelerinin genel çerçevesi içinde Danimarka örneği, küçük ölçekli bir diaspora topluluğunun ulusal hukuk sistemi içerisinde nasıl kurumsal bir aktöre dönüştüğünü göstermesi bakımından özel bir önem taşır. Türkiye kökenli nüfus Almanya veya Fransa kadar büyük olmasa da 2000'lerin başından itibaren Danimarka'daki en büyük yabancı topluluk haline gelmiştir (Statistics Denmark, 2023). Bu demografik görünürlük, inanç temelli örgütlenme biçimlerinin de kamusal alanda giderek daha fazla önem kazanmasına yol açmıştır. Daha da önemlisi, 2007 yılında Danimarka devleti Aleviliği resmî olarak bir inanç topluluğu (*trossamfund*) olarak tanımış ve böylece Alevilik, Avrupa'da ilk kez bu ülke tarafından dinî bir kimlik olarak kabul edilmiştir. Bu karar, Avrupa'da Aleviliği din olarak tanıyan ilk devlet uygulaması olarak kayda geçmiştir. Böylece Aleviler kültürel bir topluluk olmanın ötesine geçerek yasal olarak tanınmış bir inanç topluluğu konumuna gelmiştir. Dünya'da ilk defa Aleviliğin inanç olarak Danimarka'da tanındığının kabul edildiğini anlamak için ülkelerdeki tanınma tarihlerine bakmak yeterli olacaktır. Almanya ve Avusturya bu konuda öne çıksa da Aleviliğin inanç olarak kabul edildiği en erken tarihin 2007'de Danimarka'da gerçekleştiği görülmektedir. Bu tanınma, inanç özgürlüğü açısından ve aynı zamanda Alevilerin eğitim, temsil ve kamusal meşruiyet hakları bakımından da önemli bir dönüm noktasıdır. Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu (DABF), bu tanınma sürecinin merkezinde yer almaktadır. Federasyon, ibadet mekânlarının ve cem törenlerinin düzenlenmesini üstlenmesinin yanı sıra topluluğun devlet karşısında temsilini de üstlenmiştir. DABF Alevi kimliğini devlet nezdinde temsil eden kurumsal bir aktör konumundadır. Federasyonun faaliyetleri, Aleviliği Danimarka'nın çokkültürlü ve çoğulcu dinî yapısı içinde görünür kılmıştır ve topluluğun sosyal haklarını savunmasına, eğitim alanında temsil taleplerini gündeme getirmesine ve diğer inanç gruplarıyla eşit statüde yer almasına imkân tanımıştır.

Bu çalışmanın amacı, Danimarka'daki Alevi topluluğunun örgütlenme sürecini tarihsel ve kurumsal kimlik kazanma ekseninde ele almaktır. Bu çerçevede DABF, bir diaspora topluluğunun ulusal düzeyde nasıl kurumsal bir aktöre dönüştüğünü gösteren kurumsal bir vaka niteliği taşımaktadır. Çalışma şu sorular etrafında şekillenmektedir: Danimarka'daki Alevi topluluğunun örgütlenme süreci hangi tarihsel ve toplumsal koşullar altında ortaya çıkmıştır? Bu örgütlenme süreci günümüzde hangi kurumsal yapılar ve stratejiler aracılığıyla devam etmektedir? Bu sorular, Danimarka'daki Alevi örgütlenmelerinin ulusötesi karakterini anlamak için önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu çalışmayla bir ilk olarak Danimarka Alevi Topluluğunun Avrupa Alevi örgütlenmesinde nasıl bir yol izlediği ortaya koyulacak ve Danimarka Alevi Topluluğu hakkında literatürde eksik olan önemli bir boşluk doldurulmaya çalışılacaktır.

1. Diaspora ve Ulusötesi Bağlar

Türkiye'den Avrupa'ya göç eden toplulukların deneyimini çözümlemek açısından en sık kullanılan kavramlardan biri diasporadır. Diaspora kavramı başlangıçta Yahudi tarihsel deneyimine özgü bir kategori olarak doğmuş, fakat 20. yüzyılın son çeyreğinde farklı göçmen gruplarını da açıklamak için genişletilmiştir. Safran (1991, 83-84) diasporaları köken ülkeye zorunlu veya gönüllü kopuş, kolektif hafızanın sürdürülmesi, geri dönüş arzusu ve kültürel bağların korunması gibi unsurlarla tanımlarken, Cohen (1997, 23-28) bu çerçeveyi esnekleştirerek işgücü, ticaret, kültürel ve politik diasporalar tipolojisini geliştirmiştir. Türkiye'den Avrupa'ya göç eden gruplar açısından diaspora kavramı belirli açılardan açıklayıcıdır. Göçmenler Türkiye ile bağlarını dil, kültürel pratikler, inanç sistemleri ve kolektif hafıza üzerinden sürdürmüştür ve kökenle kurdukları bu bağ, Avrupa'daki varlıklarının

temel unsuru olmuştur. Abadan-Unat (2002) bu süreci “misafir işçi” (*Gastarbeiter*) statüsünden kalıcı diaspora topluluklarının ortaya çıkışına doğru evrilen bir dönüşüm olarak tanımlar. Ancak bu çerçeve tek başına yeterli değildir. Zira diaspora yaklaşımı, göçmenlerin geçmişe dönük aidiyetlerini ve kökenle sembolik bağlarını açıklasa da onların ev sahibi ülkelerde geliştirdikleri örgütlenme pratiklerini, devletlerle yürüttükleri müzakereleri ve yeni kurumsal kimliklerini tam olarak kavrayamaz.

İşte bu noktada, 1990’lardan itibaren göç literatüründe öne çıkan ulusötesi topluluklar (*transnational communities*) yaklaşımı devreye girer. Basch vd. (1994, 7-8), göçmenlerin köken ülke ile bağlarını sürdürmeye devam ederken yerleşik ülkelerde toplumsal, kültürel ve politik faaliyetler yürüttüklerini ortaya koyar. Böylece göçmenler, ulus-devlet sınırlarını aşan, eşzamanlı bağların örüldüğü yeni toplumsal alanların aktörleri olarak kavramsallaştırılır. Vertovec (1999, 447-448) transnasyonalizmi ağlar, kimlikler ve kurumlar üzerinden detaylandırırken, Faist (2000, 191-192) ulusötesi sosyal alanlar kavramıyla göçmenlerin bireysel düzeyin yanı sıra örgütsel ve kurumsal düzeyde de sınır aşan toplumsal alanlar inşa ettiklerini göstermiştir. Faist’e göre ulusötesi sosyal alanlar; kişiler, ağlar ve organizasyonlar arasında, iki veya daha fazla ülkeyi kapsayan, az ya da çok kurumsallaşmış sürekli bağları ifade etmektedir.

Ulusötesi topluluklar kuramı, diaspora kavramının sınırlılıklarını aşarak göçmen toplulukların neden örgütlenme ihtiyacı duyduklarını ve bu örgütlenmelerin nasıl kurumsal aktörlere dönüştüğünü anlamamıza yardımcı olur. Çünkü göçmenler köken ülkeleriyle bağlarını sürdürmekle kalmaz, buldukları ülkelerin hukukî rejimleriyle, siyasal sistemleriyle ve toplumsal yapılarıyla da etkileşim içinde yeni kurumsal kimlikler üretirler. Bu açıdan bakıldığında, örgütlenme ihtiyacı, diaspora koşullarında bellek ve aidiyetin korunmasından daha fazlasını ifade eder ve yeni bağlamlarda görünürlük kazanma, hak talep etme ve kimliği kurumsal düzeyde temsil etme çabasıdır. Ulusötesi topluluklar kuramının en önemli katkılarından biri, göçmenlerin aynı anda birden fazla toplumsal alana aidiyet geliştirdiğini ortaya koyan “*simultaneity*” (eşzamanlılık) kavramıdır. Levitt ve Schiller (2004, 1003-1005), göçmenlerin yalnızca köken ülkeye bağlı kalmadığını, aynı zamanda yerleşik ülkelerde de toplumsal, siyasal ve kültürel pratikler yaratarak çok boyutlu bir aidiyet biçimi geliştirdiklerini göstermiştir. Bu yaklaşım, göçmenlerin ne “tamamen asimile olmuş” ne de “tamamen köken ülkeye bağlı” sabit kimliklere indirgenemeyeceğini, aksine farklı toplumsal alanlarda eşzamanlı roller üstlendiklerini ortaya koyar. Bu kavram, Türk ve özellikle Alevi diasporasının deneyimini açıklamada son derece işlevseldir. Aleviler hem Türkiye’deki kimlik tartışmalarına müdahil olmuş, hem de Avrupa’daki devletlerle yürütülen tanınma müzakereleri aracılığıyla kendilerini yeniden tanımlamışlardır. Böylece *eşzamanlılık*, diaspora koşullarında kimliğin köken ülkeden geldiği gibi sabit olmadığını, sürekli olarak yeni gelişmelere açık ve müzakere edilen bir süreç olduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda kimlik kazanma süreci iki düzeyde gerçekleşmektedir: Birincisi, tarihsel kimlik kazanmadır. Bu tarz kimlik kazanma süreci göçmen toplulukların bellekte ve gündelik pratiklerde kimliklerini sürdürmesi anlamına gelmektedir (Assmann, 2011; Halbwachs, 1992). Alevilik bu düzeyde aile içi ritüeller, cem törenleri ve sözlü kültür aracılığıyla korunmuştur. Safran’ın (1991) diaspora ölçütlerinde belirttiği kolektif hafıza ve kültürel bağların devamlılığı, bu süreci anlamak için açıklayıcıdır. İkincisi ise kurumsal kimlik kazanma olarak tarif edilebilir. Bu tarz kimlik kazanma süreci ise toplulukların, buldukları ülkelerin hukukî rejimleriyle müzakere ederek yeni kurumsal statüler elde etmesi anlamına gelmektedir (Faist,

2000; Vertovec, 1999; Levitt - Schiller, 2004). Sökefeld (2008), Almanya'daki Alevi hareketinin kültürel bir topluluktan dinî bir topluluğa dönüşerek tanınma kazanmasını bu bağlamda açıklamaktadır. Massicard (2013) da Alevi örgütlenmelerinin farklı bağlamlara göre stratejik kimlik beyanları üreterek topluluğun hem içeride birlik hem de dışarıda meşruiyet sağladığını ortaya koymaktadır.

Kurumsal kimlik kazanma, aynı zamanda örgütlenme ihtiyacının doğrudan sonucu olarak dikkat çekmektedir. Göçmenler, bireysel pratiklerin ötesine geçerek örgütsel yapılar aracılığıyla da ulusötesi toplumsal alanlar inşa ederler. Faist'in (2000, 178-182) vurguladığı gibi, dernekler, federasyonlar ve konfederasyonlar, bu toplulukların kimliklerini kolektif düzeyde temsil ettikleri kurumsal mekânlardır. İlk kuşak göçmenlerin hemşerilik derneklerinden, 1970'lerden itibaren siyasal, kültürel ve inanç temelli örgütlenmelere; 1980'lerde federatif yapılara; 2000'lerde ise Avrupa Alevi Birlikleri Konfederasyonu (AABK) çatısı altında ulusötesi bir örgütlenmeye geçişi, ulusötesi topluluklar kuramının somutlaştığı en güçlü örneklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu sürecin bir diğer boyutu, neden örgütlenme ihtiyacı duyulduğu sorusuyla ilgilidir. Diaspora koşullarında inanç pratikleri yalnızca özel alanla sınırlı kaldığında görünürlük kazanmaz; topluluklar, inançlarını kamusal alanda ifade edebilmek ve tanınma elde edebilmek için kurumsal yapılara ihtiyaç duymaktadırlar. Aleviler için örgütlenme, dinî ritüellerin sürdürüldüğü bir alan ve inanç kimliğinin meşruiyet kazandığı ve topluluğun devletlerle müzakere kapasitesi geliştirdiği bir zemin olarak kabul görmektedir. Aksi takdirde diaspora koşullarında kimlik, örgütlenme olmadan kalıcı ve görünür hale gelemez.

Avrupa'daki Alevi topluluklarının örgütlenme deneyimi, diaspora ve ulusötesi topluluklar literatürünün sunduğu kavramların somutlaştığı bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Alevi topluluğu, diaspora koşullarında örgütlenme yoluyla topluluk içi dayanışmayı güçlendirmiş ve devletlerle müzakere ederek kamusal alanda tanınmış bir aktör haline gelmiştir. Bu dönüşüm, tarihsel kimlik kazanmadan kurumsal kimlik kazanmaya geçişin net bir göstergesidir. Bu süreçte hukukî tanınma kritik bir dönüm noktasıdır. Almanya'da bazı eyaletlerde Alevi topluluklarıyla yapılan sözleşmeler ve *KdöR* yani Kamu Tüzel Kişiliği Statüsü'nün (*Körperschaft des öffentlichen Rechts*) verilmesi, Aleviliğe din dersi verme ve kamusal temsiliyet hakkı kazandırmıştır. Avusturya'da 2013 yılında Alevilik, "*anerkannte Religionsgesellschaft*" yani tanınmış inanç topluluğu statüsü ile resmî bir dinî topluluk olarak tanınmış, bu statü hem ibadet özgürlüğü hem de devlet nezdinde yasal temsil imkânı sağlamıştır. Danimarka ise 2007 yılında Aleviliği "*trossamfund*" (resmî inanç topluluğu) statüsüyle tanıyarak, Avrupa'da Aleviliği inanç olarak kabul eden ilk ülke olmuştur. Bu örnekler, diaspora koşullarında inanç temelli kimliklerin belleksele ve kültürel düzeyde olduğu kadar devletle yürütülen kurumsal müzakereler yoluyla resmî meşruiyet kazandığını göstermektedir. Ayrıca ulusötesi topluluklar kuramı bu kimlik kazanma sürecini açıklamada işlevseldir. Aleviler Türkiye'deki kimlik tartışmalarıyla ilişkili kalırken Avrupa'daki hukukî rejimlerle uyumlu kimlik beyanları geliştirmiştir. Bu durum, Levitt ve Glick Schiller'in (2004) *eşzamanlılık* kavramının somut bir yansımasıdır: Aleviler bir yandan köken ülke ile bağlarını sürdürmekte, diğer yandan ev sahibi ülkelerde kurumsal kimlikler inşa etmektedir. Böylece Alevi örgütlenmesi, diaspora ile ulusötesi topluluklar arasındaki geçişi açıklamanın en güçlü örneklerinden biri haline gelmiştir.

Kurumsal açıdan bakıldığında, Danimarka örneği diaspora ve ulusötesi topluluklar yaklaşımlarının birbirini nasıl tamamladığını gözler önüne sermektedir. Diaspora

kavramı, Alevilerin Türkiye ile bağlarını, belleğini ve inançsal sürekliliğini açıklarken, ulusötesi topluluklar kuramı, bu belleğin ve aidiyetin Danimarka'daki hukukî sistem içinde kurumsal bir kimliğe dönüşümünü anlamamıza imkân tanımaktadır. Levitt ve Glick Schiller'in (2004) "eşzamanlılık" kavramı da bu bağlamda doğrudan somutlaşır. Bu çerçevede bakıldığında Aleviler bir yandan köken ülkeyle bağlarını korumakta, diğer yandan Danimarka'da resmî bir inanç topluluğu olarak konumlanmaktadır.

2. Çalışmanın Metodu

Bu çalışma, inanç temelli bir azınlık kimliğinin diaspora bağlamında nasıl kurumsallaştığını ve kamusal görünürlük kazandığını anlamak için nitel araştırma yöntemine dayalı olarak yapılandırılmıştır. Nitel yöntemin seçilme nedeni, inanç temelli bir azınlık topluluğunun kimliğinin diaspora ve ulusötesi topluluklar bağlamında kurumsallaşma sürecini anlamayı amaçlayan bu çalışmada esas olanın, topluluk üyelerinin deneyimlerini, anlatılarını ve kolektif hafızalarını derinlemesine incelemek olmasıdır. Araştırma tasarımı, kurumsal tarih ve de kolektif hafızanın izini süren bir anlatı ortaya koymayı hedeflemektedir. Ancak sayıca sınırlı, dağınık yapıya sahip ve hakkında yeterli kaynak bulunmayan toplulukların tarihsel ve kurumsal deneyimlerinin çözümlenmesinde veriye ulaşmak zor olabilmektedir. Bu doğrultuda, bu topluluklar hakkında derinlemesine ve içeriden bilgi üretimine dayalı yöntemler kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu bağlamda çalışmada, Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu'nun (DABF) kuruluşunda önemli rol oynamış bir kişi "Kilit Anlatıcı" (*key informant*) olarak belirlenmiştir. "Kilit Anlatıcı" yaklaşımı, özellikle belirli bir süreci doğrudan yaşamış, o sürece müdahil olmuş ve sürece dair reflektif kapasite geliştirmiş kişilerin anlatılarını, tarihsel ve kuramsal çözümlenmeye uygun şekilde veri kaynağı haline getirir (Marshall, 1996; Patton, 2002). Bu yöntem, özellikle azınlık yapılarında örgütlenme süreçlerine dair derinlemesine bilgi üretiminde etkin biçimde kullanılan bir stratejidir (Jovchelovitch - Bauer, 2000).

Çalışmada görüşmeler, 2024 ve 2025 yılı içerisinde birden fazla kez çevrimiçi olarak görüntülü görüşmeler şeklinde gerçekleştirilmiş, her görüşmede ayrıntılı notlar tutulmuş ve bir oturumda, anlatıcının açık rızası alınarak ses kaydı yapılmıştır. Katılımcı ile yapılan görüşmeler soru-cevap formatında değil daha çok anlatıcının hafızasında yapılandırılmış olaylar dizisini serbest anlatım biçimiyle paylaşmasına olanak tanıyan bir biçimde yürütülmüştür. Görüşmelerde dile getirilen bilgilerin büyük bir kısmı, anlatıcının kişisel arşivinde yer alan yazılı belgeler, basın açıklamaları, örgütsel belgeler ve önceki yayınlarla desteklenmiş, araştırmacı tarafından bu belgeler doğrulanarak çalışma kapsamına alınmıştır. Kilit Anlatıcı, ayrıca sürece dair kendi tuttuğu notları ve kronolojik bilgilendirmeleri paylaşmış, bu belgeler anlatının içsel tutarlılığına katkı sağlamıştır. DABF ile iletişime geçildiğinde süreci en iyi bilen ve anlatabilecek kişi olarak doğrudan bu kişiye yönlendirme yapılması, onun bu çalışmada neden kilit anlatıcı olarak tercih edildiğini de pratik biçimde ortaya koymaktadır. Çünkü Katılımcı, DABF'nin biçimleniş sürecinde hem kurumsal yapının hem de kamusal kimliğin taşıyıcısı olan bir özne konumundadır.

Veri analizi sürecinde anlatı çözümlenmesi (*narrative analysis*) yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yaklaşım yalnızca ne söylendiğini değil, anlatının nasıl kurgulandığını, olayların hangi yapısal mantıkla sunulduğunu, anlatıcının hangi temalara vurgu yaptığını ve olaylara hangi pozisyonlardan seslendiğini dikkate alır (Riessman, 2008). Anlatı burada yalnızca bir bilgi aktarımı değil, aynı zamanda bir yorumlama, yeniden kurma ve hafızayı örgütlenme biçimi olarak değerlendirilmiştir (Assmann, 2011). Yöntemsel olarak tek bir anlatıcıya dayalı bir çalışma yürütülmesi, kuşkusuz temsiliyet sınırları açısından dikkatle değerlendirilmesi gereken bir tercihtir.

Ancak bu çalışmada amaç nicel genelleme değil, kurumsal hafızanın örgütlenme tarihine ışık tutmaktır.

3. Danimarka Türk Diasporasının Genel Yapısı

Danimarka diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Türk diasporasının işçi göçüyle başladığı ve günümüzde toplam nüfus içerisinde önemli Türk nüfusuna ev sahipliği yapan ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Andersen, Engelstof ve Rasmussen'e (1990, 282) göre 1970'ler öncesinde Danimarka'ya daha çok kültürel değerleri, eğitimleri, gelenekleri gibi özellikleri Danimarka ile uyumlu ve benzer olan İskandinav, Kuzey Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinden insanlar göç etmekteyken, 1970'lerden sonra işçi statüsünde olan Türkiye başta olmak üzere Pakistan, Yugoslavya gibi ülkelere insanlar göç etmeye başlamıştır. İlk grup ülkelere gelen göçmenlerin oranı %85 azalırken, ikinci grupta yer alan ve işçi göçü ile gelenlerin oranı artmaya başlamıştır (Andersen vd., 1990, 282).

Bak Jorgensen'e (2010, 165) göre Danimarka'da ilk kuşak ve sonrasını içeren Türk nüfusu 58.200 civarındadır ve bu oran Danimarka'daki yabancı toplulukların %12'sine denk gelmektedir. 2023 yılı Türkiye Dışişleri Bakanlığı'nın resmi sitesindeki açıklamasına göre ise Danimarka'da yaklaşık 75.000 Türk yaşamaktadır (Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs, 2023). Her iki veriye göre ilgili yıllardaki en büyük yabancı kökenli topluluğu Türkler oluşturmaktadır. Diğer taraftan Yazgan ve Sirkeci (2012: 296)'ye göre ise 1970-71 yıllarında 2.377 Türk göçmen bulunurken bu sayı 1980 yılında 15.841'e yükselmiş, 2011 yılında ise bu oran 30.992'ye kadar çıkmıştır. 2024'te yayınlanan rapora göre Türkiye'den göç eden insanların Danimarka'daki toplam sayısı 66.738'dir ve %7'lik oranla ülkedeki en kalabalık yabancı topluluktur (Ministry of Immigration and Integration, 2024). Ancak Danimarka'daki Türk nüfusunun toplam sayısına dair verilerde yıllara göre farklılıklar söz konusu olabilmektedir.

ÜLKE	TÜRK NÜFUSU SAYISI
Almanya	1.312.778
Fransa	210.351
Avusturya	117.625
Hollanda	80.216
İsviçre	68.049
Belçika	40.032
Danimarka	28.470
Bulgaristan	20.775
İtalya	18.930
Diğer Avrupa Ülkeleri	25.615

Tablo 1: Avrupa'da Ülkelere Göre Türk Nüfusu – 2022 (Fleck, 2024)

Bu noktada ilginç olan ise Danimarka'ya oturma veya göçmenlik başvurusu yapanların sayısı ve kabul oranı dikkate alındığından ilk 10 ülke arasında Türkiye yer almamaktadır. 2023 yılında Danimarka'ya vatandaşları tarafından en fazla göç eden 10 ülkeden ilk sırayı Ukrayna almaktadır. Ukrayna'dan toplam 8229 kişi 2023 yılında göçmen statüsünde Danimarka'ya yerleşmiştir ve Ukrayna'yı sırayla Romanya (6163), Almanya (5078), Polonya (4900), ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) (4168) takip etmiştir. ABD'nin hemen arkasından ise

İtalya, Hindistan, İspanya, İran ve Nepal gelmektedir. Bu ülkelerden gelen göçmen sayısı 2157-3432 arasında değişmektedir. Türkiye’den ise 2023 yılında Danimarka’ya 1027 kişi göçmen olarak yerleşmiştir ve bu sayıyla Türkiye listenin üst sıralarında yer almamaktadır (Statistics Denmark, 2023). Buna rağmen ise Türkler Danimarka’daki en kalabalık yabancı topluluk olarak yıllardır ilk sırada yer almaktadır.

Danimarka’yı diğer Avrupa ülkelerinden ayıran önemli konuların başında ise işçi göçü anlaşmasının süresi gelmektedir. Çünkü Almanya ve Fransa gibi ülkelerin aksine Danimarka ile yapılan anlaşmanın süresi 1973 sonbaharını kapsayacak şekilde yalnızca iki aydır (Bak Jørgensen, 2010, 165). 1970 öncesinde herhangi bir düzenleme olmamasına rağmen Türklerin Danimarka’daki varlıkları işçi göçü anlaşmasının öncesine dayanmaktadır. Bununla birlikte çalışmanın Kilit Anlatıcısı, Türkiye’den Almanya’ya göç eden işçi ve ailelerinden Danimarka’ya geçenlerin de olduğunu ifade etmektedir. Danimarka-Türkiye arasındaki misafir işçi anlaşması 1973’te dünyayı etkisi altına alan petrol krizi kaynaklı ekonomik buhranın etkisiyle yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak bu tarihten itibaren de Türklerin sayısı günümüze kadar aile birleşimi gibi süreçlerle sürekli bir artış göstermiştir. Diğer taraftan ise Danimarka’da yaşayan Türkler aynı zamanda diğer yabancı gruplar içerisindeki Müslüman topluluğun yaklaşık %23’ünü (Jacobsen, 2011, 166) oluşturarak en kalabalık Müslüman grup olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. Avrupa’da Aleviliğin Kurumsallaşma Süreci

Avrupa’da Alevi örgütlenmeleri, göç-sonrası ortaya çıkan ulusötesi alanlarda yerel hukuk düzenleriyle karşılıklı etkileşim içinde biçimlenen, zamanla kamusal görünürlük ve hukuki statü kazanan bir kurumsallaşma çizgisi izlemiştir. Bu çizgi, bir yandan diaspora çalışmalarının “transnasyonel toplumsal alanlar” ve “eşzamanlılık” kavramlarıyla (Basch vd., 1994; Vertovec, 1999; Faist, 2000; Levitt - Schiller, 2004), diğer yandan Aleviliğin Avrupa bağlamında “kültürden dine” doğru yeniden çerçevelenmesi tartışmalarıyla (Sökefeld, 2008; Dressler, 2008; Massicard, 2013) kesişmektedir. Avrupa’daki Alevi örgütlenmeleri hemşerilik dayanışması veya kültürel canlandırma girişimleri olmaktan çıkıp, temsil, eğitim, ibadet mekânı, vergi ve evlendirme yetkisi gibi alanlarda tanınma arayışına yönelen kurumsal yapılara dönüşmüştür (Sökefeld, 2008; Massicard, 2013).

Bu dönüşüm, ülkeden ülkeye farklı hukuk rejimleri altında gerçekleşmiştir. Danimarka örneği, Aleviliğin Avrupa’da ilk kez bağımsız bir “tanınmış dinî topluluk” olarak kayda geçtiği “erken” bir vaka olarak karşımıza çıkmaktadır. Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu (*Alevi Forbundet i Danmark*, DABF), 2007’de başında tescil edilen tanınmış dinî topluluk (*trossamfund*) statüsüyle resmen tanınmış ve 1 Ocak 2018’de yürürlüğe giren Lov nr. 1533/2017 (Restinformation, 29 Ağustos 2025) (*Folkekirken -Halk Kilisesi dışındaki dinî topluluklar hakkında kanun*) bu tanınmayı güncelleyerek evlendirme yetkisi dâhil bir dizi kamu hukuku sonucunu açıkça düzenlemiştir (Church Ministry / Kirkeministeriet, 2008). Bu düzen, Alevi kurumlarına devlet nezdinde muhataplık, medeni hukukta işlem kolaylığı ve ibadet/ritüel alanında açık bir meşruiyet sağlamaktadır.

Avrupa’daki Alevi örgütlenmeleri, ulusötesi alanlarda yerel hukuk düzenleriyle etkileşim içinde kurumsallaşmıştır. Bu kurumsallaşma, kimi ülkelerde (Almanya, Avusturya gibi) kamu hukuku statüsü, kimilerinde ise idari tanıma ve kamu desteği biçiminde görünür olmuştur. Örneğin Almanya’da Kamu Tüzel Kişilik Statüsü (*Körperschaft des öffentlichen Rechts* (KdöR), ile inanç topluluklarına eyaletler düzeyinde tanınma imkânı sağlanırken Avusturya’da ise “*anerkannte*

Religionsgesellschaft” yani “tanınmış inanç topluluğu” statüsü ile ülke genelinde tanınma hakkı imkânı sunulmaktadır.

Almanya, Alevi örgütlenmesinin en güçlü biçimde kurumsallaştığı ülkelerden biridir. 1989’da kurulan *Alevitischen Gemeinde Deutschland* (Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu - AABF), 1990’lardan itibaren eyaletler düzeyinde resmî tanınma mücadelesine başlamıştır. 2012’de Hamburg eyaleti ile AABF arasında imzalanan *Staatsvertrag* (Devlet Anlaşması), Aleviliğin dinî bayramlar, mezarlık düzenlemeleri, din eğitimi ve kamusal temsiliyet alanlarında resmî tanınmasını sağlamıştır (Bürgerschaft der Freien und Hansestadt Hamburg, 2012). Bu anlaşma, Almanya’da bir eyalet düzeyinde Alevilerin resmî muhatap kabul edildiği ilk örnektir. Sonraki yıllarda bu tanınma farklı eyaletlere de yayılmıştır. 2020’de Kuzey Ren-Vestfalya (NRW) eyaletinde Alevilere *Körperschaft des öffentlichen Rechts* (KdöR) yani kamu tüzel kişiliği statüsü verilmiştir (Gesetz- und Verordnungsblatt (GV. NRW.) Ausgabe 2020 Nr. 57 vom 16.12.2020 Seite 1137 bis 1210). Bu statü, Alevi örgütlerine vergi toplama hakkı, din dersi verme yetkisi ve kurumsal olarak kiliselerle eşit statü kazandırmıştır. 2022’de Berlin’de de benzer bir karar alınmış, Alevi toplulukları burada da kamu tüzel kişiliği kazanmıştır (“Senat berät über die Zweitverleihung von Körperschaftsrechten - Berlin.de” (06 Aralık 2022); Gesetz- und Verordnungsblatt (GV. NRW.) Ausgabe 2020 Nr. 57 vom 16.12.2020 Seite 1137 bis 1210, 2022; Alevitische Gemeinde zu Berlin e. V., 12 Ağustos 2023).

Danimarka, Aleviliğin Avrupa’da resmî olarak tanınan ilk ülke olması bakımından özel bir öneme sahiptir. 2007 yılında Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu (*Alevi Forbundet i Danmark*), devlet nezdinde “tanınmış dinî topluluk” (*trossamfund*) olarak kayda geçirilmiştir (Restinformation, 29 Ağustos 2025; Church Ministry / Kirkeministeriet, 2008; Jørgensen, 2008). Bu tanınma, 2017’de kabul edilen ve 1 Ocak 2018’de yürürlüğe giren *Lov om trossamfund uden for folkekirken* (Restinformation, 29 Ağustos 2025) (No. 1533/2017) ile kurumsal çerçeveye kavuşmuştur (Ministry for Ecclesiastical Affairs, 2017). Yasa, Folkekirken dışındaki toplulukların din görevlisi ataması, evlendirme yetkisi ve mali sorumluluklar gibi alanlarda hak ve yükümlülüklerini düzenlemiştir.

Kühle ve Larsen (2017), Danimarka’daki cami örgütlenmelerini incelerken, Alevilerin *trossamfund* statüsünü özellikle görünürlük ve meşruiyet kazanımı açısından vurgulamaktadır. Jacobsen (2011) ise, farklı azınlık inanç topluluklarının bu yasa çerçevesinde kazandıkları hakların, katılım açısından da dönüştürücü olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, Danimarka’daki tanınma süreci Sökefeld’in (2021) “tanınma siyaseti” yaklaşımıyla doğrudan ilişkilendirilebilir. Aleviler, resmî tanınma yoluyla kültürel kimlikten dinî topluluk kimliğine geçiş yapmış; bu geçiş, Massicard’ın (2013) işaret ettiği gibi bağlama göre stratejik bir kimlik beyanı olmuştur.

Avusturya, Alevi topluluklarının kamu hukuku düzeyinde tanındığı bir başka örnektir. 2013 yılında *Islamische Alevitische Glaubensgemeinschaft in Österreich* (İslam Alevi İnanç Toplumu), Federal Eğitim ve Kültür Bakanlığı kararıyla “*anerkannte Religionsgesellschaft*” yani “tanınmış dinî cemaat” statüsü kazanmıştır (Bundeskanzleramt der Republik Österreich, 2013). Bu statü, Alevilere din dersi verme, ibadet mekânı inşa etme, vergi muafiyeti ve devlet destekli temsil gibi geniş bir yelpazede haklar sağlamıştır.

2015 tarihli *Islamgesetz* (Bundeskanzleramt der Republik Österreich, 2015) ile bu statü genişletilmiş ve Alevilik, Avusturya’nın İslam topluluklarıyla ilgili yeni yasal çerçevesi içinde konumlandırılmıştır. Bu düzenleme, literatürde geniş tartışmalara

konu olmuştur. Arslan (2017), Avusturya'daki Alevilerin tanınma sürecinin, İslam yasası tartışmalarına eklenerek Alevilerin “İslam içi” bir topluluk olarak tanımlandığını, bunun da topluluk içinde farklı tepkiler doğurduğunu göstermiştir. Arslan (2017), bu tanınmanın Alevi kimliği içindeki kırılğanlıkları açığa çıkardığını ve kimilerinin bunu başarı olarak görürken kimilerinin Aleviliğin özerkliğine zarar verdiğini düşündüğünü tartışmıştır.

İsviçre’de dinî toplulukların tanınması kanton düzeyinde gerçekleşmektedir. 17 Ekim 2012’de Basel-Stadt Kantonu, Alevi topluluklarını “küçük tanıma” (*kleine Anerkennung*) ile resmen kabul etmiştir (Grosser Rat des Kantons Basel-Stadt, 2012). Bu karar, Alevilerin kantonal düzeyde ibadet mekânları açmalarına, dernekleşmelerine ve devletle kurumsal muhatap olmalarına imkân tanımıştır. İsviçre örneği literatürde daha az çalışılmış olsa da bu tanıma, diğer Avrupa ülkelerindeki ulusal düzeydeki kararlarla kıyaslandığında daha sınırlı olsa da, Alevi topluluklarının resmî statü kazandığı önemli bir dönüm noktasıdır.

İsveç’te Alevi toplulukları, 1999:974 sayılı *Trossamfund* yasası çerçevesinde devlet desteği ve resmî tescil kazanmıştır. *Alevitiska Riksförbundet*, bu çerçevede devlet fonlarından yararlanan ve kamusal muhatap kabul edilen örgütlenme çatısıdır (Regeringskansliet, 25 Kasım 1999). İsveç’te dinî topluluklara sağlanan devlet desteği, eşitlikçi ve çoğulcu bir çerçeve sunmaktadır (Bäckström vd., 2010). Bu nedenle Alevilerin tanınması, Avusturya veya Almanya’daki gibi güçlü kamu hukuku statüleriyle kıyaslandığında daha esnek ve mali destek odaklıdır.

Fransa’da Alevi örgütlenmeleri, laiklik rejiminin (laïcité) kurumsal çerçevesi içinde faaliyet göstermektedir. 1905 tarihli *Loi de Séparation des Églises et de l’État* (Kiliseler ile Devletin Ayrılması Kanun) uyarınca devlet herhangi bir dini resmî olarak tanımamakta, ancak dini toplulukların “*associations cultuelles*” (ibadet dernekleri) statüsünde örgütlenmesine izin vermektedir (Baubérot, 2008; Baubérot-Vincent, 2012). Bu kapsamda Alevi örgütlenmeleri, 1980’lerden itibaren özellikle Paris, Lyon ve Strasbourg çevresinde kültür ve inanç dernekleri olarak kurulmuştur. Fransa’daki Alevi topluluklarının resmî bir “din” statüsü bulunmamakla birlikte, kültürel dernekler çerçevesinde kamusal görünürlük kazanmışlardır. Özyürek (2009) de, Fransa’daki Alevilerin örgütlenmesine paralel olarak Alevilerin daha çok kültürel ve kimlik odaklı bir görünürlük stratejisi geliştirdiklerini ve dinî statü yerine kültürel haklar üzerinden kamusal alanda var olduklarını belirtmektedir.

Birleşik Krallık’ta dinlerin resmî tanınması söz konusu değildir. Ancak 1855 tarihli *Places of Worship Registration Act* (İbadet Yerleri Kayıt Kanun) çerçevesinde ibadet mekânları kayıt altına alınabilmekte ve dini topluluklar hayır kurumu (*charity*) statüsüyle faaliyet gösterebilmektedir (Beckford, 2010). Alevi örgütleri, özellikle 1990’lardan sonra Londra ve çevresinde kültür merkezleri kurarak hayır kurumu statüsü kazanmıştır. *Britanya Alevi Birlikleri Federasyonu* bu örgütlenmenin çatısını oluşturmuştur. Hollanda’da ise dinî topluluklar, Medeni Kanun’un 2:2 maddesi uyarınca tüzel kişilik kazanarak örgütlenebilmektedir. Ayrıca “*Algemeen Nut Beogende Instelling*” (ANBI) (Kamu Yararı Kuruluşu) rejimi aracılığıyla kamu yararına çalışan kurum statüsü kazanan topluluklar mali teşviklerden yararlanabilmektedir (Phalet ve Praag, 2004). Hollanda’daki Alevi örgütleri, 1980’lerden itibaren kültür dernekleri olarak kurulmuş, 1990’larda federatif yapılar oluşturularak daha görünür hale gelmiştir.

Bu hukuki manzara, teorik tartışmalarla doğrudan ilişkilidir. Massicard (2013), Avrupa Alevi kurumlarının bağlama göre stratejik kimlik beyanları (ör. “inanç topluluğu” vurgusu) geliştirdiğini; Sökefeld (2008) Almanya örneğinde tanınma

siyasetinin Aleviliği, kültürel kimlikten dinî cemaat kimliğine yeniden çerçevelediğini; Dressler (2011) ise bu yeniden çerçevelemenin modern bilgi rejimleri ve laiklik söylemleri içinde nasıl üretildiğini gösterir. Birleşik Krallık'ta Ümit Çetin'in Londra Alevi-Kürt gençliği üzerine etnografileri, Alevi örgütlerinin eğitim, rehberlik ve psikososyal destek işlevlerinin toplumsal dışlanma ve anomiyeye mücadelede ne denli kritik olduğunu gösterir (Çetin, 2016; Çetin ve Jenkins, 2024). Bu bulgular, kurumsal tanınmayı salt statü değil, aynı zamanda refah, sağlık ve gençlik politikalarıyla temas eden bir topluluk altyapısı olarak düşünmeyi gerektirir. Tözün Issa'nın derlediği *Alevis in Europe* (2019) ise Almanya Birleşik Krallık ve İsveç hattında kimlik, eğitim ve yurttaşlık temalarını sahadan örneklerle birleştirerek Alevi kurumlarının diasporik yetkinlik üretimini (örgütlenme, müfredat, yerel siyasetle müzakere) ayrıntılandırır.

Almanya'da Aleviliğin din dersleri ve kamu hukuku ekseninde tanınması, Sökefeld'in (2008) "tanınma" tartışmasıyla tam bir paralellik oluşturur. Danimarka'da DABF'nin evlendirme yetkisi dâhil pratik hukukî araçlara erişimi, Massicard'ın (2013; 2020) vurguladığı stratejik kimlik beyanlarının sonuç aldığı bir alanı temsil eder. Avusturya'da ALEVI'nin ülke düzeyinde tanınması, Dressler'in (201) işaret ettiği laiklik–dinî tanım müzakerelerinin kamu otoritesiyle kurumsal bir uzlaşmaya kavuşabileceğini gösterir. Bu üç damarın birleştiği yerde, kurumsallaşma dernekleşmenin ötesinde, hukukî kapasite (tüzel kişilik, vergi ve mali rejim), eğitim kapasitesi (din dersi/müfredat), ritüel kapasite (evlilik, cenaze, ibadet mekânı) ve kamusal temsil (protokol, danışma mekanizmaları) olarak genişleyen bir kurumsal ekosisteme dönüşür.

Danimarka bağlamında genel dinî alanın kurumsal deseni de Alevi örgütlenmesini anlamayı kolaylaştırır. Kühle & Larsen'in *Moskeer i Danmark II* (2019) güncellemesi ve izleyen çalışmalar, 2006 karikatür krizi sonrası ulusal düzeyde şemsiye yapılanmaların güç kazandığını; etnik–mezhepsel kümelenmelerin (Türk kökenli Diyanet ağı, Şii ağlar vb.) vakıf/dernek biçimleriyle kurumsal süreklilik kazandığını; 2017 yasasıyla birlikte *trossamfund* kaydı ve şeffaflık gerekliliklerinin dinî topluluk alanını netleştirdiğini gösterir. Alevi kurumları bu alanın özerk bir aktörü olarak ne Sünni ne de Şii şemsiyesi altında kalmadan, kendi tanımına uygun bir *trossamfund* modeliyle konumlanabilmiştir.

Bu örgütlenme modelleri ve hukuki düzenlemeler neticesinde Avrupa'da Aleviliğin kurumsallaşması, farklı hukuk rejimlerinin (kamu hukuku tanınması, dernek–hayır rejimi, kantonal/eyalet düzeyi tanıma) aynı sosyolojik dinamikle (diasporik alanlarda kimliğin "din" kategorisi üzerinden yeniden çerçeveselenmesi, ulusötesi bağların kurumsal kapasiteye çevrilmesi) birleştiği bir süreç olduğu net bir şekilde görülmektedir.

5. Danimarka Alevi Örgütlenmesi ve Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu (DABF)

Danimarka'da din-devlet ilişkilerinin hukuki zemini, anayasal olarak kurulu Folkekirken'in (Lutherici Danimarka Kilisesi veya Halk Kilisesi) varlığına ve bunun dışındaki inanç toplulukları için yürürlükte olan kayıt/otorizasyon rejimine dayanmaktadır. 2017 tarihli *Lov om trossamfund uden for folkekirken* düzenlemesiyle birlikte, *Folkekirken* dışındaki toplulukların resmî tanınması medeni nikâh kıyma yetkisi ve belirli vergi/kurumsal haklara erişim için yasal bir çerçeve kazanmıştır (Ministry for Ecclesiastical Affairs, 2017). 2022 itibarıyla nüfusun %71,8'i *Folkekirken* üyesidir (Statistics Denmark, 2023). Bu çerçeve, Alevi örgütlenmesinin 2008'de "*trossamfund*" olarak kabul edilmesi gibi resmî tanınma pratiklerinin de

üzerinde gerçekleştiği ortak hukuki zemin işlevi görmektedir (Bemis, 2023)

Danimarka'daki Alevi topluluğu üzerine kapsamlı çalışma olmasa da Müslüman ve diğer inanç toplulukları hakkında çalışmalar mevcuttur. Bu topluluklar yasal zeminde aynı biçimde tanınmaktadır. Bu doğrultuda Müslüman topluluklar üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında, camilerin ibadetin yanı sıra öğretim, cenaze hizmetleri ve topluluk örgütlenmesinin de çekirdeği hâline geldiği görülmektedir (Kühle ve Larsen, 2019). 2006'da yaklaşık 115 olan cami sayısı, 2017'de 170'e yükselmiş, camilerin %60'ının mülkiyetinin cemaat veya vakıflara geçtiği tespit edilmiştir. Bu gelişme, cami örgütlenmesinin üç ana federatif şemsiye etrafında kurumsallaştığını ortaya koymaktadır (Kühle ve Larsen, 2019). Ayrıca Kühle ve Larsen, Danimarka'daki Selefi çevrelerin ve cami ekolojisinin tipolojisini tartışarak, bu örgütlenmenin hem dinî hem de sosyo-politik boyutlarını analiz etmiştir. Bu bulgular, mekân, mülkiyet ve federasyonlaşmanın hukuki tanınma ile doğrudan ilişkili olduğunu ve Alevi örgütlenmesindeki kurumsallaşma dinamikleriyle paralellikler taşıdığını göstermektedir.

Danimarka'da ulusötesi bağlarıyla dikkat çeken ve dini kurumsallaşma süreci yaşayan diğer topluluklar Hindu ve Budist topluluklarıdır. Hindu toplulukları, özellikle Sri Lankalı Tamil diasporası bağlamında, ikinci kuşak üzerinden yeni kimlik pratikleri geliştirmiştir. Ahlin ve diğerlerinin (2012) çalışması, Danimarka'daki Tamil tapınaklarının ritüel mekânlar olmanın ötesine geçtiğini, genç kuşaklar için kimliğin yeniden anlamlandırıldığı alanlara dönüştüğünü göstermektedir. Budist topluluklar ise çoğulcu yapılarıyla dikkat çekmektedir. Borup (2011) Danimarka'da yaklaşık 30–35 bin Budistin bulunduğunu ve bu topluluğun çoğunlukla Asya kökenli göçmenlerden oluştuğunu belirtmektedir. Budist tapınaklarının da (tıpkı Alevi dernekleri) gibi ulusötesi ağlarla sürdürülebilirlik kazandığı görülmektedir (Borup vd., 2025).

Danimarka'daki Alevi örgütlenmesi, Avrupa'daki diğer Türk kökenli diasporaların inanç temelli yapılanmalarına benzer şekilde, ilk aşamada kültürel ve sınıfsal eksenli örgütlenmeler üzerinden şekillenmiştir. Kilit Anlatıcının (20.09.2024) ifade ettiği gibi başlangıçta göçmen işçi dayanışması temelinde kurulan bu yapılar, özellikle 1980 sonrası Türkiye'de yaşanan olaylar (örneğin Maraş, Çorum ve Sivas) sonrasında, Avrupa'nın birçok ülkesinde olduğu gibi (Massicard, 2003, 164; 2007; Coşan Eke, 2014, 192) Danimarka'daki Aleviler için de kimliksel bir kırılma noktası haline gelmiştir.

Alevi topluluğunun Danimarka'daki tam sayısına dair resmi verilere ulaşmak zor olsa da Keleş'in (2024, 3) çalışmasındaki, Acar'ın (2006a) basın açıklamasındaki ve DABF'nin yayınladığı ve Acar'ın kaleme aldığı kitaptaki (Acar, 2006b) verilere göre Danimarka'da 10.000 civarında Alevi yaşadığı tahmin edilmektedir. Coşan Eke'de (2014, 181) çalışmasında Danimarka'daki Alevi sayısını 10.000 olarak vermiştir. Ahlin ve diğerlerinin (2012) yapmış olduğu bir başka çalışmaya göre ise Danimarka'da 6500 civarında Alevi yaşamaktadır.

Kilit Anlatıcıya göre (20.09.2024) 1991 yılında Slagelse şehrinde kurulan Isparta Tahtacı Alevileri Derneği, Danimarka'daki ilk açık Alevi kimlikli örgütlenmedir. Bu örgütlenmenin ardından, 1994 yılında Aarhus'ta kurulan Hacı Bektaş Kültür Tanıtma Derneği, birkaç yıl içinde "Danimarka Aleviler Birliği" adını alarak Aleviliği daha görünür hale getiren bir yapıya dönüşmüştür. Bu yapı, 11 Eylül 1999 tarihinde çeşitli şehirlerdeki Alevi derneklerinin katılımıyla Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu'nun (DABF) kurulmasına öncülük etmiştir (Acar, 2006). Bu federasyon, sadece dernekleri bir araya getirmekle kalmamış, aynı zamanda Alevi topluluğunun

Danimarka devlet nezdindeki temsilini üstlenen bir çatı örgüt haline gelmiştir. Ayrıca DABF, Danimarka’da Alevi inanç ve kültürel faaliyetlerinin yürütülmesini sağlayan, Alevilere cenaze hizmetleri sunan ve Alevilerin hakları için mücadele eden çatı kurumdur. DABF’in Danca’daki resmî ismi *Alevi Forbundet i Danmark* olarak tüzüğünde yer almaktadır ve hem Türkçe hem Danca isimle “DABF” kısaltmasını kullanmaktadır (Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu, 2007). Bu sayede Danimarka’da Alevi örgütlenmesi resmi bir boyuta taşınmış ve Danimarka’daki Alevi derneklerini bir çatı altında toplayan DBF kurulmuştur.

Danimarka mevzuatına göre bir inanç topluluğu olarak tanınmak için gereken koşullar oldukça açık ve ayrıntılıdır: teolojik çerçeve, ibadet pratikleri, etik değerler, dinî liderlik yapısı, kurumsal demokrasi ve yeterli üye sayısı gibi maddeler bu süreci belirleyen unsurlar arasında yer almaktadır (Danish Ministry of Ecclesiastical Affairs, 2006). Tüm bu koşulları karşılayan bir dosya hazırlanmış ve Aleviliğin özgün bir inanç öğretisi olduğu esasına dayanarak 2007 yılında Danimarka makamlarına sunulmuştur. Başvuru, 25 Ekim 2007 tarihinde kabul edilerek Alevilik, dünyada ve bir Avrupa ülkesinde ilk defa resmi olarak tanınan bağımsız bir inanç haline gelmiştir (Acar, 2006b).

Danimarka’daki resmî tanınma, Alevi topluluğuna çok sayıda hak kazandırmıştır. Cenaze ve nikâh törenlerini kendi inanç esaslarına göre düzenleme, bağımsız mezarlık alanı oluşturma, inanç görevlisi getirme, bağışların vergiden düşürülmesi ve Aleviliğe dair eğitimlerin genel okul sistemine entegre edilmesi bu haklardan sadece birkaçıdır. Ringsted şehrinde bir cemevi kurularak bu hakların fiilen uygulanması sağlanmış, Aarhus’ta da benzer bir girişim hayata geçirilmiştir (Kilit Anlatıcı, 20.09.2024). Federasyonun inanç başvurusunun kabul edilmesinden sonra, Danimarka yasaları uyarınca her derneğin tek bir kurumsal çatı altında ortak isim ve tüzükle temsil edilmesi gerektiği bildirilmiş, bunun üzerine olağanüstü genel kurullar yapılarak tüm dernekler “Alevi Kültür Merkezi” ibaresini alacak şekilde yeniden adlandırılmıştır (Kilit Anlatıcı, 2024). Örneğin Randers’ta faaliyet gösteren bir dernek, “Randers Alevi Kültür Merkezi” adını alarak federasyona entegre edilmiştir. Bu ortak isimlendirme süreci hem kurumsal birliğin sağlanmasına hem de kamu nezdinde Aleviliğin daha görünür hale gelmesine katkı sağlamıştır.

Ancak zamanla, federasyonun kurumsal bütünlüğünde zayıflamalar yaşanmıştır. Bazı dernekler federasyondan ayrılmış ya da resmi listeden çıkarılmıştır. Güncel durumda yalnızca Ringsted ve Odense şehirlerindeki dernekler inanç topluluğu statüsünü sürdürmektedir. Kopenhag, Esbjerg gibi şehirlerdeki yapılar ise ya pasifleşmiş ya da DABF dışı bağımsız yapılar haline gelmiştir (Kilit Anlatıcı, 20.09.2024). Bu durum, federasyonun başlangıçtaki dinamizmini yitirdiğine ve yapısal olarak parçalandığına işaret etmektedir.

6. Alevi Örgütlenmesinin Danimarka’da İnanç Temelli Kazanımları

Danimarka’da inanç topluluğu olarak kabul edilen grupların Danimarka yasaları çerçevesinde yaptığı başvurular bağlamında, DABF’in 2007 yılında gerçekleştirdiği başvuruyla devletten iki düzeyde bazı haklar ve kazanımlar elde ettiği görülmektedir. DABF, Danimarka Anayasası ve Vergi Yasası 8. madde uyarınca inanç topluluğu hakkı elde etmiş ve Vergi Yasası 12. madde uyarınca ve halkı aydınlatma, (*Folkeoplysningsloven*) insani yardım alanlarında kamu yararına faaliyet gösteren kurum olarak resmen onaylanmıştır. Derneklerin kira, elektrik su faturası gibi sabit giderlerin %65’i (*Folkeoplysningsloven*) halkı aydınlatma yasası çerçevesinde belediyeler/devlet tarafından karşılanmaktadır (Kilit Anlatıcı, 2025). DABF, inanç

toplumu olarak özellikle alttaki kazanımları elde etmiştir (Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu, 2007; Church Ministry / Kirkeministeriet, 2008; *Alevi Gazetesi*, 31 Ocak 2017).

- Alevilik, Danimarka’da kendine özgü bir inanç toplumu ve DABF bu toplumun üst kurumu olarak resmi kabul almıştır.
- DABF’ye bağlı alt kurumların, Alevi kültür merkezleri “cemaat” olarak aynı haklara sahip olduğu kabul edilmiştir.
- DABF, Alevi inanç önderleri ile kurumlarda hizmet verecek kişilere geçici vize, kalıcı oturma ya da çalışma izni alma hakkı elde etmiştir.
- Cenaze ve mezarlık yasasının 15 ve 16. maddesi doğrultusunda var olan mezarlıklarda özel veya ayrı mezarlık açma ve işletme yetkisi verilmiştir.
- İnanç kurumları ceza yasası 140. madde uyarınca Alevilik ve Alevilere saldıranlar 4 ay vs. mahpusla cezalandırılabilir. Ayrıca 170. madde uyarınca inanç önderleri yasal koruma güvencesi altına alınmıştır.
- İnanç Kurumu (Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu) olarak, gönüllü inanç vergisini devlet üzerinden toplama hakkı elde etmiştir.
- Okullarda Alevilikle ilgili genel eğitimler verilebilecektir.

Federasyon bu doğrultuda farklı şehirlerde bulunan Alevi Kültür Merkezleriyle birlikte hareket ederek gençlerin eğitimi, kültürel faaliyetler, hastane ve hapisane ziyaretleri, gençlere yönelik kamplar ve Avrupa’daki Alevi örgütlenmeleriyle ortak hareket etmeye çalışan uygulamalar geliştirmekte ve yürütmektedir. DABF’a bağlı Randers, Aarhus, Hedensted, Odense, Slagelse, Ringsted ve Brøndby/Kopenhag şehirlerinde Alevi Kültür Merkezleri ve Danimarka Alevi kadınlar ve Gençler Birliği bulunmaktayken bazı AKM’ler federasyondan ayrılmıştır (Kilit Anlatıcı, 2025). Danimarka hükümeti tarafından resmi olarak tanınan inanç gruplarının yer aldığı web sitesinde de 2025 yılı itibarıyla Odense, Randers, Ringsted ve Slagelse şehirlerinde bulunan Alevi Kültür Merkezleri DABF’a bağlı olarak yer almaktadır. Ancak DABF resmî web sitesinde yine de (2025) Ringsted Alevi Kultur Center, Århus Erenler Kultur Forening, Odense Alevi Kultur Center, Hedensted Alevi Kultur Center, Slagelse Alevi Kultur Center, København Alevi Kultur Center, Esbjerg Alevi Kultur Center şeklinde bağlı AKM’ler olarak gösterilmektedir.

7. Danimarka’da Alevi Örgütlenmesi: Bir Hafıza Anlatısı

Aleviliğin Danimarka’da resmî bir inanç toplumu olarak tanınması, her şeyden önce, Aleviliğin nasıl tanımlanacağı, hangi ilkeler üzerine inşa edildiği ve kimler tarafından temsil edileceği gibi temel sorular etrafında yürütülen yoğun bir örgütsel emeğin sonucudur. Çalışmanın Kilit Anlatıcısının aktardıkları, bu sürecin teknik bir hukukî kazanımdan ibaret olmadığını; aksine, kimlik, aidiyet, ideoloji ve temsil gibi çok boyutlu meselelerle iç içe geçmiş bir mücadele olduğunu göstermektedir. Bu çalışmadaki anlatıda, bir göç hikayesinin yaklaşık elli yıl içerisinde bir kimlik kazanım sürecine nasıl evrildiğine ve aidiyet duygusu içerisinde hareket edildiğinde nasıl örgütlenme mücadelesine dönüşeceğine dair verilere ulaşılmıştır. Zira 1970’li yılların sonuna gelindiğinde ilk örgütlenme faaliyetleri başta sadece ekonomik kaygılarla ilerlemekle birlikte daha sonra bu süreç hem bir kimlik mücadelesine hem de kamusal alanda görünür olma mücadelesine dönüşmüştür. Kilit Anlatıcının bu örgütlenme sürecine dair aktardığı “*Danimarka’da 70 yılların sonlarında kurulan göçmen işçi dernekleri, ileride Alevi örgütlenmesinin temelini oluşturuyor*” ifadesi, Alevi örgütlenmesinin temelini ilk olarak inanç ekseninde değil, işçilerin ekonomik

kaygıları ve faaliyetleri ile doğrudan ilgili olduğunu göstermektedir. Çoşan Eke (2014), Sökefeld (2021; 2022; 2008), Massicard (2020), Dressler (2011) gibi araştırmacılar da Kilit Anlatıcının bu ifadesini destekler nitelikte ifadelerle çalışmalarında yer vermişlerdir. Bu doğrultuda Kilit Anlatıcının aktardıkları Danimarka’da Alevi işçilerin örgütlenme sürecinin ilk başta Danimarka’da sosyal ve ekonomik olarak tutunabilmek ekseninde bir araya gelinmesiyle başladığını ortaya koymaktadır. İlk defa 1974 yılında Danimarka’ya gelen Kilit Anlatıcı, 1970-77 yıllarında Danimarka’da yaşayan göçmen işçiler arasında iyi Danca bilen birinin tercüman ve bir nevi temsilci seçildiğini, belirli kahvehanelerde bir araya gelindiğini aktarmıştır. Resmî makamlarla ve işyerleri ile ilişkilerini bu tercüman/temsilci aracılığı ile yürüttüklerini belirtmektedir.

1970’li ve 1980’li yıllarda Türkiye’den Danimarka’ya gelen göçmen işçiler, sol-sosyalist hareketlerle kolektif hareket içerisine girmişlerdir. Ancak bu dönem, Aleviliğin açıkça ifade edilmediği ama işçi kültür dernekleri aracılığıyla şekillenen bir örtük kimlik kuruculuğu dönemi olarak kabul edilebilir. Alevi kimliği bu süreçte henüz örgütsel veya kurumsal bir yapıda değildir. Bu bağlamda, dönemin tanıklarından olan Kilit Anlatıcının aktardıkları, bu örtük örgütlenmeye dair tarihsel süreci ortaya koyması açısından önemlidir:

Çocuklar Türkiye’de büyük şehirlerde akrabaların yanında okula vs. gidiyor. 1970 yılların devrimci emekçi sınıf mücadelesi ile tanışıyorlar. 1976 yıllarından sonra aile birleşimi ile çocuklarını o zaman onların diliyle Türkiye’deki “Anarşik” ortamdan kurtarmak için yanlarına getiriyorlar. Sendikal örgütsüz olan göçmenler gece gündüz hafta sonu aynı düşük ücretle ucuz işgücü olarak çalıştırılıyor, Danimarka işçi sınıfının hak ve ücretlerini de kırıyor, bu nedenle sendikalar ve sendikalar içerisindeki Danimarka Komünist Partililer, Göçmen işçi deneklerinin kurulmasına destek veriyor. 1978 yılından sonra, Türk-Danimarka İşçi Kültür Dayanışma Dernekleri kurulmaya başlıyor (Kilit Anlatıcı, 20.09.2024).

Kilit Anlatıcı bu dönemde Aarhus Türk-Danimarka Cemiyeti, Türkiyeli Danimarkalı İşçiler Dayanışma Derneği (Aarhus ve Randers) adıyla 3 göçmen derneğinin kuruluşunun gerçekleştiğini belirtmektedir. Ayrıca Kilit Anlatıcı (20.09.2024), Kopenhag, Odense ve Hedensted gibi pek çok şehirde göçmen işçi derneklerinin kurulduğunu, Türkiye’den gelen göçmen işçi çocuklarının, Danimarka’daki sol/sosyalist hareketler ve 1980 Askerî Darbesi sonrası Türkiye’den Danimarka’ya iltica eden sendikacı ve sol siyasi mültecilerin etkisiyle bu derneklerin örgütlenme sürecinin hız kazandığını ifade etmiştir.

Kilit Anlatıcı, yukarıdaki açıklamalarına ek olarak 1981 yılında Danimarka’daki tüm göçmen işçi derneklerin şemsiye örgütü INDSAM’ı kurduklarını, genel kurula Randers Türkiyeli-Danimarkalı İşçiler Dayanışma Derneği (TDASF) kurucu delegesi olarak katıldığını ve bir süre INDSAM yönetiminde bulunduğunu belirtmektedir. Burada katılımcının belirttiği önemli olan nokta ise bu göçmen işçi derneklerinin üye tabanının ve yönetiminin ağırlıklı Alevi kökenli olmalarıdır. Fakat Kilit Anlatıcı, bu noktada şu durumu özellikle vurgulamaktadır, bu derneklerde *“Alevi kimliği hiçbir zaman öne çıkmadı, denekler işçi emekçi kültür denekleri idi, Türkiye demokrasi güçleri ve Danimarka sol ve sendikal hareketle birlikte hareket ediliyordu. Dilllerini, kültürlerini koruyup topluma pozitif entegre olma amaçlı idi”* (Kilit Anlatıcı, 05.02.2025).

Danimarka’daki Alevi örgütlenmesi, yalnızca göçmen toplulukların kamusal alanda görünürlük kazanma çabası olarak değil, aynı zamanda kimliğin yeniden inşa süreci olarak değerlendirilmelidir. Bu sürecin önemli tanıklarından biri olan Kilit Anlatıcının aktardıkları, kurumsal tarihin ötesinde bir topluluğun kendi varlığını

nasıl tanımladığına ve sınırlarını nasıl çizdiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Kilit Anlatıcı bu süreci, “*Danimarka’da ilk Alevi kimlikli yapılanma, Mayıs 1980 Çorum katliamının başlaması ile ortaya çıktı. Çorum’da Telemiz Evleri, Milönü vs. Alevi mahallelerine yapılan saldırılar, Danimarka’da oturup orada ev arsa vs. almış Alevi göçmen işçileri harekete geçirdi. Bir komite kurulup, Çorum’da 3 ay boyunca barikatlarda direnenlere yardım amaçlı para toplandı, verildi*” şeklinde ifade etmektedir (Kilit Anlatıcı, 05.02.2025).

Bu komite daha sonra Danimarka’da ilk resmi Alevi örgütlenmesine de öncülük etmiştir ve 1993 Sivas katliamının etkisiyle, 1994 yılında Aarhus Hacı Bektaş Kültür Tanıtma Derneği’nin kurulmasına zemin hazırlamıştır. Kilit Anlatıcı, bu derneğin kuruluş sürecine de katıldığını, Danimarka’da kapalı spor salonunda cem yapıldığını ve bunu video kaydına aldığını belirtmiştir. Bu cemden tam bir yıl sonra kendisinin de yönetiminde olduğu derneğin genişlediğini, 500 üyeye çıktığını ve ‘Danimarka Aleviler Birliği’ adını aldığını belirtmektedir (Kilit Anlatıcı, 05.02.2025).

Kilit Anlatıcının aktardığı bir diğer önemli nokta ise 1991 yılında Danimarka’nın Slagelse şehrinde, Ispartalı Tahtacı Alevi topluluğunun Danimarka Türk Spor ve Kültür Derneği adıyla bir dernek kurup, belediyeye kayıt yaptırmasıdır. Bu dernek Sivas katliamından sonra ‘CANDER’ adını almış ve daha sonra DABF katılmıştır (Kilit Anlatıcı, 05.02.2025). Aynı şekilde Aarhus, Randers, Hedensted, Odense, Ringsted ve Kopenhag şehirlerde göçmen dernekleri ya tüzüklerine Alevilikle ilgili madde ekleyerek veya adlarını değiştirerek Alevi kurumlarına dönüşmüştür.

Kilit Anlatıcının aktardığı bilgilere göre Danimarka’da Alevi topluluğu Madımak olaylarından sonra daha bilinçli ve planlı bir örgütlenmeye başlamıştır. Örgütlenme süreci Madımak olayları öncesinde başlamış olsa da daha çok yerel çaptadır ve Alevi kimliğini ön plana çıkaracak şekilde değildir. Kilit Anlatıcı “*Danimarka’da örgütlenmeye giden süreç, bir anlamda Maraş, Çorum, özellikle Sivas katliamı sonrası bizi katledenlerle aynı inançta olmadığımız, olamayacağımız, Aleviliğin İslam’ın içinde mi yoksa İslam’dan bağımsız bir inanç mı olduğu tartışmaları ile başlamıştır*” (Kilit Anlatıcı, 05.02.2025) ifadeleri ile bu süreci açıklamaktadır. Çünkü katılımcının aktardıklarına göre Sivas olaylarından sonra bir araya gelerek bilinçli bir şekilde örgütlenme planları yapılmış ve federasyonlaşma sürecine gidilmiştir.

Kilit Anlatıcının aktardıklarına göre Danimarka yasaları incelenerek 2006 yılında DABF kuruluş süreci başlamasından da anlaşılacağı üzere federasyon başvurusu yapılmadan önce gerekli tüm incelemeler ve hazırlıklar titizlikle yürütülmüş ve yaklaşık 2 yıl gibi bir süre hazırlık süreciyle geçmiştir. Ayrıca federasyonun Danimarka’daki Alevi örgütlenmesinin şekillendirilmesini detaylıca düşündüğüne ve şehirlerdeki kültür merkezlerinin ortak bir isimle adlandırılmasının gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Bu süreci Kilit Anlatıcı şu şekilde aktarmaktadır:

2006 yılında yaklaşık 2250 kişi ile görüşmeler ve 18’in üzerinde farklı isimlendirmelerle kurulmuş dernek ile görüşmeler yapılarak bir Federasyon kurulması kararlaştırıldı. Federasyonun kurulmasında binlerce kişi ve onlarca derneğin desteği vardı. Farklı isimlerle kurulan Alevi derneklerini tek bir Federasyon altında birleştirdik fakat her derneğin farklı isimleri vardı, inanç başvurusu onaylanma sürecinde, bakanlık bu isimlerle kabul edilebilirsiniz fakat kendiniz tanıtmak vs. açısında tek bir tüzük tek bir ortak isim kullanın tavsiyesinde bulundular. Bunun üzerine olağanüstü genel kurullar yapıp, ortak standart tüzük ve derneklerin bulunduğu şehir ismine ek olarak ‘Alevi Kültür Merkezi’ tamlayanını alması kararlaştırıldı. Örneğin Randers’te bir dernek varsa bu derneğin ismi Randers Alevi Kültür Merkezi olacaktı (Kilit Anlatıcı, 05.02.2025).

Kilit Anlatıcının aktardıklarından yola çıkarak örgütlenmenin planlı ve kararlı bir şekilde ilerlediği çıkarımında bulunulabilir. Federasyonlaşma sürecinde bütün Alevi derneklerinin tek bir çatı altında toplanmasının hedeflenmesi ve Danimarka genelinde ortak alt kurum isimlerinin kullanılmasının planlanması, örgütlenmenin ne denli planlı olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu bilgilerin devamında Kilit Anlatıcı, şu açıklamalarla örgütlenmenin tamamlanış sürecini kronolojik olarak aktarmaktadır:

Danimarka yasalarına göre bir inanç topluluğu olarak tanınabilmek için bir tanrı anlayışının, etik kuralların, tarihi belge veya kaynakların, hümanist olabilecek şekilde ibadetlerin, inanç liderlerinin eğitimi olması, demokratik bir tüzük ve bir kurum yönetim şeması ve belirli sayıda üyesi gibi şartların sağlanması gerekmektedir. Federasyon olarak yaklaşık 2 yıllık bir emek sonucunda gerekli belge ve örgütlenmeyi tamamlayarak yetkili makamlara başvuru yaptık. Aleviliğin genel kılavuz şeklinde anlatıldığı bir dosya hazırlamak için ise Türkiye'deki Alevi kanaat önderlerinden, ileri gelenlerinden destek aldık. Tüm bu verilerle daha düzgün ve akademik olarak kabul görecektir şekilde bir dosya, o zamanlar sanırım yüksek lisans veya doktora öğrencisi tarafından hazırlandı ve biz düzenlemeler yaparak başvurumuzu yaptık. Başvurumuz, tüm şartları sağladığından 25 Ekim 2007'de, Alevilik Danimarka'da kendine özgü bir inanç olarak resmen tanındı (Kilit Anlatıcı, 20.09.2024).

Kilit Anlatıcının ifade ettiklerinden yola çıkarak kısaca özetlendiğinde 1991 yılında Slagelse'de kurulan ilk Alevi derneği, Danimarka'daki açık kimlikli Alevi örgütlenmesinin başlangıç noktasıdır ve 1993 Sivas Katliamı sonrası kurulan Aarhus Hacı Bektaş Derneği ve 1999'da oluşan Danimarka Aleviler Birliği yapısı, bu sürecin kurumsallaşma yönündeki ilerleme basamaklarıdır. 2006 yılında ise federasyonlaşma süreci başlatılmış, 2250 kişiyle yapılan bire bir görüşmeler ve 18 farklı dernekle yürütülen görüşmeler sonucunda, tek bir federatif yapı altında birleşme kararı alınmıştır. Tüm derneklerin, isimlerini ortak biçimde "Alevi Kültür Merkezi" olarak standardize etmesi kararı alınmış, bu sayede federasyonun iç bütünlüğünün sağlanması ve yasal tanınma sürecinin kolaylaştırılması hedeflenmiştir. 2007 yılına gelindiğinde ise Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu çatı kurum olarak ilan edilmiş ve Danimarka'da Alevilik resmi olarak tanınmış inanç statüsü elde etmiştir.

Ancak Avrupa'daki Alevi örgütlenmeleri içerisinde yaşanan bazı fikir ayrılıklarının benzeri Danimarka'da da yaşanmıştır. Kilit Anlatıcının aktardığı bilgiye göre; DABF'ya bağlı alt kurum olarak Randers, Aarhus, Hedensted, Odense, Slagelse, Ringsted ve Brøndby/Kopenhag, Esbjerg şehirlerinde sekiz Alevi Kültür Merkezi ve Danimarka Alevi Kadınlar ve Gençler Birliği bulunmaktayken, şu an resmi inanç toplumu listesinde sadece Ringsted ve Odense AKM olarak iki dernek görülmektedir ve diğer dernekler, resmi listeden ayrılmış veya silinmiş durumdadır. Her kurumsal yapıda oluşabilecek fikir ayrılıkları ve parçalanmaların Danimarka Alevi inanç topluluğu içerisinde de yaşandığı anlaşılmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada Danimarka'daki Alevi örgütlenmesi tarihsel bağlam, kurumsal gelişim ve teorik tartışmalarla birlikte ele alınarak, göç ve diaspora literatüründe sıklıkla göz ardı edilen küçük ölçekli bir inanç topluluğunun nasıl bir kurumsal aktöre dönüştüğü ortaya konulmuştur. Bulgular, Alevi topluluğunun deneyimini göçmen işçi tarihinin bir uzantısı olarak görmenin yetersiz kalacağını, bu sürecin ulusötesi kimliklerin ve kurumsal tanınma mücadelelerinin bir tezahürü olduğunu göstermektedir. Tarihsel açıdan bakıldığında, Danimarka Alevi topluluğunun göçün ilk kuşaklarında genelde sessiz, görünmez ve kültürel pratiklerle sınırlı bir kimlik taşıdığı, 1980'lerden itibaren

diaspora koşullarında yeni bir örgütlenme dalgası sürecine girdiği görülmektedir. Bu gelişmeler, bir diaspora topluluğunun tarihsel kimliği üzerine inşa ettiği kurumsal kimlik kazanımı sürecini nasıl yürüttüğünü göstermektedir.

Çalışmada, Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu (DABF)'nin Danimarka'da Alevi topluluğunun inanç ve kültürel mirasına katkı sağladığı hususlar incelenmiştir. DABF'in örgütlenme sürecinde nasıl bir adım izlendiği çalışmada ele alınan noktalardan bir diğeridir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre DABF'in, bir inanç topluluğu olmasının yanı sıra Danimarka'da Alevilerin sosyal ve kültürel dayanışmasını sağlama noktasında önemli işleve sahiptir. Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu, Danimarka'da Alevi topluluğunun inanç kimliğinin korunması noktasında önemli bir rol üstlenmiştir. Federasyonun Danimarka yetkili makamlarına başvuru yaparak Aleviliğin kendine özgü bir inanç olarak tanınması talebini iletmesi ve Alevi inancını yasal güvence altına alma çabası, bu durumu ortaya koymaktadır. DABF öncülüğünde, Ringsted ve Aarhus gibi şehirlerde cemevi açılması, bu sürecin somut bir diğer kanıtı olarak değerlendirilebilir.

Federasyonun temel hedeflerinden biri, Alevi inancı ve değerlerini yaşatmak ve yeni jenerasyonlara aktarmaktır. DABF'nin tüzüğünde yer alan ilkeler, federasyonun öncüsü olduğu eğitim ve sosyal etkinliklerde uygulanmaktadır. Ayrıca DABF, nikah, cenaze ve hastane ve hapisanelerde inanç desteği gibi konularda hizmet vermekte, bu sayede Alevi topluluğunun inanç ve kültürel değerlerini yaşatmayı hedeflemektedir. Bu çerçevede DABF, bir çatı kurum olmanın ötesinde, Alevi topluluğunun ortak değerlerinin Danimarka'da yaşatılmasını savunan ve bu doğrultuda faaliyetler yürüten bir platform olarak dikkat çekmektedir. DABF, Alevi topluluğuna Danimarka'da inanç özgürlüğü sağlamakla kalmamış, topluluğun Danimarka'da kendine özgü bir konum edinmesine katkıda bulunmuştur.

1970'li yıllarda göçmen işçilerin ekonomik ve sosyal kaygılarla kurduğu dernekler, zamanla Alevi kimliğinin yeniden inşasına ve kamusal alanda görünürlük kazanmasına zemin hazırlamıştır. Başlangıçta kültürel ve emek temelli olarak gelişen bu örgütlenmeler, 1980'li ve 1990'lı yıllarda yaşanan olaylar (özellikle Maraş, Çorum ve Sivas katliamları) sonrasında daha açık bir Alevi kimliği etrafında şekillenmeye başlamıştır.

Çalışmanın bulguları, Danimarka'daki örgütlenme sürecinin Sökefeld (2008)'in, Almanya'daki diaspora koşullarının Aleviliği kültürel bir miras kategorisinden dinî bir topluluk kimliğine taşıdığı ve bu dönüşümün doğrudan tanınma mücadelesiyle bağlantılı olduğu iddiasıyla uyumludur. Danimarka'da yaşanan kurumsallaşma sürecinde Alevi inanç kimliğinin diğer İslami gruplardan ayrılarak çatı kurum şeklinde örgütlenmesi "stratejik kimlik beyanları"nın (Massicard, 2013) kurgulamanın Avrupa'daki ilk örneğini oluşturmuştur. Dolayısıyla Danimarka Alevi topluluğunun örgütlenme sürecini incelerken, literatürde ele alınmış olan diğer Avrupa ülkelerindeki süreçlerle paralel bir dönüşümün izlerini sürmek mümkündür. Kilit Anlatıcının aktardıkları, bu sürecin tesadüfi veya dağınık olarak gerçekleşmediğini aksine planlı, bilinçli ve kolektif bir çabanın ürünü olduğunu göstermektedir. 1991 yılında Slagelse'de kurulan ilk Alevi derneğinden 2007 yılında Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu'nun (DABF) resmen tanınmasına kadar geçen süreç hem yerel hem de ulusal düzeyde yürütülen örgütlenme çabalarının kurumsal karşılığını oluşturmuştur. Derneklerin "Alevi Kültür Merkezi" adı altında birleşmesi, örgütsel birlikteliği pekiştirmiş ve Danimarka devletinin resmî tanıma koşullarına uygun bir yapı kurulmasını sağlamıştır.

Ampirik bulgular, Alevi örgütlenmesinin bir yandan kurumsal bütünlüğünü sağlamada zorluklarla karşılaştığını da göstermektedir. Bazı derneklerin Federasyondan ayrılması, temsiliyet konusundaki içsel tartışmalar ve kaynak yetersizlikleri, bu örgütlenmenin kırılgan yapısına işaret etmektedir. Ancak bu kırılganlık, örgütün başarısını gölgelemekten ziyade, diaspora örgütlenmelerinin içsel çeşitliliğini ve çoğulcu yapısını göstermesi bakımından önemlidir. Sökefeld'in (2008) "tanınma siyaseti" tartışması burada kritik bir yere sahiptir: tanınma, bir topluluğu görünür kılarken aynı zamanda temsil ve kimlik üzerinde yeni gerilimler yaratabilmektedir.

Danimarka örneği, Alevi örgütlenmesini anlamak için elverişli bir vaka olduğu kadar, aynı zamanda diğer inanç topluluklarıyla kıyaslama yapmaya da olanak tanımaktadır. Diğer Müslüman toplulukların örgütlenmesine dair araştırmalar (Kühle & Larsen, 2019), camilerin sadece ibadet mekânı olmaktan çıkıp eğitim, sosyal yardım ve temsil işlevleri üstlendiğini göstermektedir. Bu süreç, cami örgütlenmesinin federatif yapılar etrafında kurumsallaşmasını beraberinde getirmiştir. Alevi örgütlenmesi de benzer bir mantıkla, kültür merkezleri ve federasyonlar aracılığıyla hem inanç pratiğinin sürdürülmesini hem de devletle kurumsal müzakereleri mümkün kılmıştır. Ancak önemli bir fark vardır: Diğer Müslüman örgütlenmeler çoğunlukla daha geniş demografik tabana dayandığından topluluk içi çeşitlilikle uğraşırken, Alevi örgütlenmesi daha küçük bir topluluğun deneyimini görünür kılama çabasıyla şekillenmiştir.

Avrupa bağlamında bakıldığında, Alevilik ulusötesi bir kimlik kazanım süreci yaşamaktadır. Danimarka örneğini Avrupa'nın diğer ülkeleriyle karşılaştırdığımızda, Alevi örgütlenmesinin farklı hukukî rejimler altında benzer stratejiler geliştirdiği görülmektedir. Almanya'da eyaletler düzeyinde KdöR statüsü, Avusturya'da "anerkannte Religionsgesellschaft", İsviçre'de kantonal "küçük tanıma", İsveç'te devlet destekli "trossamfund" çerçevesi kapsamında ayrı ayrı yasal düzenlemelerle tanınma gerçekleşmiştir. Hepsi, Aleviliğin diaspora bağlamında, resmî bir inanç topluluğu olarak tanımlanmasına katkı sunmuştur. Bu açıdan, Danimarka'daki Alevi örgütlenmesi hem Avrupa Aleviliğinin genel kurumsallaşma sürecinin bir parçasıdır hem de kendine özgü nitelikler taşımaktadır. Bir yandan Aleviler, Türkiye ile bağlarını tarihsel bellek, anma ritüelleri ve kültürel pratikler üzerinden sürdürmekteyken diğer yandan Danimarka devletinin sağladığı "trossamfund" statüsü aracılığıyla kurumsal kimlik kazanımı elde etmektedirler. Bu ikili süreç, Levitt ve Glick Schiller'in (2004) "eşzamanlılık" kavramını somutlaştırmaktadır. Bu da Alevilerin aynı anda hem köken ülke hem de ev sahibi ülke bağlamında konumlanan bir kimlik ürettikleri anlamına gelmektedir.

Bu bulgular, göç ve diaspora literatürüne üç temel noktada katkı sunmaktadır. Birincisi, diaspora kavramının sınırlarını zorlayarak, küçük ölçekli bir topluluğun kurumsal tanınma yoluyla ulusal düzeyde güçlü bir aktöre dönüşebileceğini göstermektedir. İkincisi, ulusötesi topluluklar kuramını somutlaştırarak, inanç temelli örgütlenmelerin kültürel aidiyetin ötesine geçerek hukukî statünün de konusu olduğunu ortaya koymaktadır. Üçüncüsü ise, Alevi örgütlenmesini Danimarka'daki diğer inanç topluluklarıyla tanınmaya giden yolda hukukî süreç olarak karşılaştırarak, göçmen kimliklerinin entegrasyon veya ayrışma ile basitleştirilemeyeceğini, devletle yürütülen kurumsal müzakereler çerçevesinde de anlaşılması gerektiğini göstermektedir.

Kaynakça

- Abadan-Unat, Nermin. *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1.Baskı., 2002.
- Acar, Feramuz. *Alevi-Bektashismens Grundprincipper*. Randers: Alevi Forbundet i Danmark (DABF), 2006. <https://alevi.dk/onewebmedia/Alevi-Bektashismens-grundprincipper.pdf>
- Acar, Feramuz. “Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu - Basın Açıklaması”. 11 Mart 2006. Erişim 08 Kasım 2024. <https://www.alevi.dk/BASIN%20ARSIV/DABF%20Alevi%20DK%20inanc%20basvurusu%20TR.htm>
- Adıgüzel, Yusuf. *Yeni vatanda dinî ve ideolojik yapılanma : Almanya'daki Türk kuruluşları*. İstanbul: Şehir Yayınları, 1. Baskı., 2011.
- Ahlin, Lars vd. “Religious Diversity and Pluralism: Empirical Data and Theoretical Reflections from the Danish Pluralism Project”. *Journal of Contemporary Religion* 27/3 (2012), 403-418. <https://doi.org/10.1080/13537903.2012.722034>
- Alevitische Gemeinde zu Berlin e. V. “Canlara Müjdemiz! - Alevitische Gemeinde zu Berlin” (12 Ağustos 2023). <https://alevi.org/tr/duyuru-tr/canlara-mujdemiz/>
- Alevi Gazetesi*. “Avrupa’da Alevi Olmak” (31 Ocak 2017). <https://www.alevigazetesi.com/2017/01/31/avrupada-alevi-olmak/>
- Andersen, H. T. vd. “A real or a fictive problem: immigrants in Denmark”. *Espace Populations Sociétés* 8/2 (1990), 279-290. <https://doi.org/10.3406/ESPOS.1990.1400>
- Arslan, Zeynep. “Alevi Diasporası ve resmi din olarak Alevilikte çoklu kimlik”. *Göç Dergisi* 4/2 (28 Ekim 2017), 153-184. <https://doi.org/10.33182/GD.V4I2.595>
- Assmann, Jan. *Cultural Memory and Early Civilization: Writing, Remembrance, and Political Imagination*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.
- Aydın, Fazıl (ed.). *Uluslararası İşgücü Anlaşmaları*. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2014.
- Bäckström, Anders vd. *Welfare and Religion in 21st Century Europe: Volume 1: Configuring the Connections*. London: Routledge, <https://doi.org/10.4324/9781315547558>, 2010.
- Bak Jørgensen, Martin. “Turks in Denmark: Patterns of Incorporation and Collective Organizing Processes”. *Insight Turkey* 12/1 (2010), 163-183.
- Basch, Linda. vd. *Nations Unbound: Transnational Projects, Postcolonial Predicaments and Deterritorialized Nation-States*. New York: Routledge, 1994.
- Baubérot, Jean. “Cultural Transfer and National Identity in French Laicity”. *Diogenes* 55/2 (2008), 17-25. <https://doi.org/10.1177/0392192108090735>
- Baubérot-Vincent, Jean. *French Secularism: Republican, Indivisible, Democratic, and Social*. *Cités*. 52(4), 11-20. 2012. <https://doi.org/10.3917/cite.052.0011>.
- Beckford, James A. “Religious diversity and social problems : the case of Britain”. *Religion and social problems*. ed. Titus. Hjelm. 53-66. Abingdon ; New York: Routledge, 2010.
- Beer, Mathias. “ Sarah Thomsen Vierra . Turkish Germans in the Federal Republic of Germany: Immigration, Space, and Belonging, 1961–1990. ”. *The American Historical Review* 125/5 (29 Aralık 2020), 2018-2019. <https://doi.org/10.1093/AHR/RHAA087>
- Bemis, Jonathan. *2023 Report on International Religious Freedom* (2023). <https://www.state.gov/reports/2023-report-on-international-religious-freedom>
- Borup, Jørn vd. *Buddhism in the Nordic Countries*. *Buddhism in the Nordic Countries*. London: Routledge, 2025. <https://doi.org/10.4324/9781003529767/BUDDHISM-NORDIC-COUNTRIES-KNUT-JACOBSEN-J>
- Borup, Jørn. - Ahlin, Lars. “Vietnamese Catholics and Buddhists in Denmark”. *Nordic Journal of Migration Research* 1/3 (2011), 176-184. <https://mineurel.cnrs.fr/spip.php?article99&lang=en>

- Bundeskanzleramt der Republik Österreich. Gesamte Rechtsvorschrift für Anerkennung der Anhänger der Islamischen Alevitischen Glaubensgemeinschaft als Religionsgesellschaft, Gesamte Rechtsvorschrift für Anerkennung der Anhänger der Islamischen Alevitischen Glaubensgemeinschaft als Religionsgesellschaft. *BGBl. II Nr. 133/2013* (2013). Erişim 27 Ağustos 2025. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung/Bundesnormen/20008416/Anerkennung%20der%20Anh%c3%a4nger%20der%20Islamischen%20Alevitischen%20Glaubensgemeinschaft%20als%20Religionsgesellschaft%2c%20Fassung%20vom%2027-.08.2025.pdf>
- Bundeskanzleramt der Republik Österreich. Islamgesetz 2015, BGBl. I Nr. 39/2015, Islamgesetz 2015, BGBl. I Nr. 39/2015. *RIS* (2015). Erişim 27 Ağustos 2025. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20009124>
- Bürgerschaft der Freien und Hansestadt Hamburg. Vertrag zwischen der Freien und Hansestadt Hamburg und der Alevitischen Gemeinde Deutschland e.V., Vertrag zwischen der Freien und Hansestadt Hamburg und der Alevitischen Gemeinde Deutschland e.V. *Drucksache 20/5830* (2012). Erişim 27 Ağustos 2025. www.hamburg.de/contentblob/3620002/data-down-
- Cetin, Umit. “Durkheim, ethnography and suicide: Researching young male suicide in the transnational London Alevi-Kurdish community”. *Ethnography* 17/2 (01 Haziran 2016), 250-277. <https://doi.org/10.1177/1466138115586583>
- Church Ministry / Kirkeministeriet. Liste over anerkendte trossamfund og tilknyttede menigheder - Andre Trossamfund, Liste over anerkendte trossamfund og tilknyttede menigheder - Andre Trossamfund. (2008). Erişim 29 Ağustos 2025. <https://www.andretrossamfund.dk/religionsfrihed-og-ankendelse/trossamfundsregistret/liste-over-ankendte-trossamfund-og-tilknyttede-menigheder>
- Cindik-Herbrüggen, DED. vd. “Investigating the Impact of Perceived Discrimination on the Integration and Life Satisfaction of New Wave Turkish Immigrants Living in Germany”. *European Psychiatry* 66/S1 (Mart 2023), S154-S155. <https://doi.org/10.1192/J.EURPSY.2023.380>
- Cohen, Robin. *Global diasporas: An Introduction*. Washington: University of Washington Press, 1997.
- Çetin, Ümit - Jenkins, Celia. “Alevi Kurds In The United Kingdom: Community Formation, Visibility, And Integration”. *Routledge Handbook of Turkey's Diasporas*. 500-511. London: Routledge, 2024.
- Çoşan Eke, Deniz. “Transnational Communities: Alevi Immigrants In Europa”. *Journal of Alevism-Bektashism Studies* 0/10 (01 Aralık 2014), 167-194.
- Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu. “Tüzük”. 2007. Erişim 31 Ekim 2024. <https://alevi.dk/DABF%20ORG/DABF%20ve%20uye%20akm%20tuzuk%20turkce.htm>
- Der Regierende Bürgermeister-Senatskanzlei. “Senat berät über die Zweitverleihung von Körperschaftsrechten - Berlin.de”. 06 Aralık 2022. Erişim 29 Ağustos 2025. <https://www.berlin.de/rbmskzl/aktuelles/pressemitteilungen/2022/pressemitteilung.1272219.php>
- Dressler, Markus. “Making Religion through Secularist Legal Discourse: The Case of Turkish Alevism”. *Secularism and Religion Making*. Oxford: Oxford University Press, 2011, 187-208, ISBN 9780199782925.
- Dressler, Markus. “Religio-secular metamorphoses: The re-making of Turkish Alevism”. *Journal of the American Academy of Religion* 76/2 (2008). 280-311. <https://doi.org/10.1093/jaarel/lfm033>
- Faist, Thomas. *The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces. The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
- Faist, Thomas. “Transnationalization in international migration: implications for the study of citizenship and culture”. *Ethnic and Racial Studies* 23/2 (2000), 189-222. <https://doi.org/10.1080/014198700329024>

- Fleck, Anna. "Europe's Turkish Communities". *Statista*. 2022. Erişim 27 Eylül 2024. <https://www.statista.com/chart/29975/number-of-turkish-people-in-european-countries/>
- Gesetz- und Verordnungsblatt (GV. NRW.) Ausgabe 2020 Nr. 57 vom 16.12.2020 Seite 1137 bis 1210, Gesetz- und Verordnungsblatt (GV. NRW.) Ausgabe 2020 Nr. 57 vom 16.12.2020 Seite 1137 bis 1210. *Die Landesregierung Nordrhein-Westfalen* (2022). Erişim 29 Ağustos 2025. https://recht.nrw.de/lmi/owa/br_vbl_detail_text?anw_nr=6&vd_id=18981&menu=0&sg=0&keyword=alevitische
- Grosser Rat des Kantons Basel-Stadt. Bericht zum Gesuch der Kulturvereinigung der Aleviten und Bektaschi Basel sowie des Alevitischen Kulturzentrums Regio Basel um kantonale Anerkennung gemäss § 133 der Verfassung des Kantons Basel- Stadt und Beantwortung eines Anzuges, Bericht zum Gesuch der Kulturvereinigung der Aleviten und Bektaschi Basel sowie des Alevitischen Kulturzentrums Regio Basel um kantonale Anerkennung gemäss § 133 der Verfassung des Kantons Basel- Stadt und Beantwortung eines Anzuges (Kanun No. Protokoll 21.-23. Sitzung, Amtsjahr 2012 / 2013). 17 729 (2012). Erişim 27 Ağustos 2025
- Halbwachs, Maurice. *On Collective Memory*. ed. Lewis A. Coser. Chicago: The University of Chicago Press, 1992.
- Hoffman, Max vd. *The Turkish Diaspora in Europe Integration, Migration, and Politics*. Washington: Center for American Progress, 2020.
- Issa, Tözün. *Alevis In Europe: Voices of Migration, Culture And Identity*. London: Routledge, 2019.
- Jacobsen, Brian Arly. "Denmark". *Yearbook of Muslims in Europe* 3 (01 Ocak 2011), 165-180. https://doi.org/10.1163/9789004207554_014
- Jørgensen, Martin Bak. *National and Transnational Identities: Turkish Organising Processes and Identity Construction in Denmark, Sweden and Germany*. Aalborg: Aalborg University, 2008.
- Jovchelovitch, Sandra ; - Bauer, Martin W. "Narrative interviewing". London: LSE Research Online, 2000.
- Keleş, Bülent. "The History of The Alevis in Germany, Which Began In 1961". *SUREK Journal of Alevism – Bektasism and Cultural Studies* 2 (2024), 1-18.
- Kühle, Lene. - Larsen, Malik. *Moskeer i Danmark II - En ny kortlægning af danske moskéer og muslimske bedesteder*. Aarhus Universitet, <https://doi.org/10.7146/aul.239.171>, 2017.
- Levitt, Peggy - Schiller, Nina Glick. "Conceptualizing Simultaneity: A Transnational Social Field Perspective on Society". *International Migration Review* 38/3 (2004), 1002-1039.
- Marshall, M. N. "The key informant technique". *Family Practice* 13/1 (01 Ocak 1996), 92-97. <https://doi.org/10.1093/FAMPRA/13.1.92>
- Massicard, Élise. *Alevi Hareketinin Siyasallaşması*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2. Baskı., 2013.
- Massicard, Elise. "Alevism in Europe: Shaping the movement from abroad". *The Alevis in Turkey and Europe*, 2020.
- Massicard, Elise. "Alevist Movements at Home and Abroad: Mobilization Spaces and Disjunction". *New Perspectives on Turkey* 29 (2003), 163-187.
- Ministry of Immigration and Integration. *International Migration-Denmark*. Copenhagen, 2024.
- Østergaard-Nielsen, Eva. *Transnational politics : the case of Turks and Kurds in Germany*. Routledge, <https://doi.org/10.4324/9780203361627>, 2013.
- Özyürek, Esra. 'The Light of the Alevi Fire Was Lit in Germany and then Spread to Turkey': A Transnational Debate on the Boundaries of Islam". *Turkish Studies* 10/2 (2009), 233-253.
- Patton, Michael Quinn. *Qualitative Research & Evaluation Methods: Integrating Theory and Practice* California: Sage Publications, 3rd Edition., 2002.

- Phalet, K. - Praag, C. *Moslim in Nederland: Een onderzoek naar de religieuze betrokkenheid van Turken en Marokkanen*. Den Haag/Utrecht: SCP/ERCOMER UU, 2004.
- Regeringskansliet. Regeringskansliets Rättsdatabaser, Regeringskansliets Rättsdatabaser (Kanun No. SFS-nummer · 1999:974). (25 Kasım 1999). Erişim 29 Ağustos 2025.
- Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs. “Relations between Türkiye and Denmark”. 2023. Erişim 26 Eylül 2024.
- Retsinformation. “Lov om trossamfund uden for folkekirken”. Erişim 29 Ağustos 2025. <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2017/1533>
- Riessman, C. K. *Narrative Methods for the Human Sciences*. California: Sage Publications, 2008.
- Safran, William. “Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return”. *A Journal of Transnational Studies* 1/1 (1991), 83-99.
- Seufert, Günter. *The changing nature of the Turkish State Authority for Religious Affairs (ARA) and Turkish Islam in Europe*. Berlin, 2020.
- Sökefeld, Martin. “Alevism Online: Re-Imagining a Community in Virtual Space”. *A Journal of Transnational Studies* 11/1 <https://doi.org/10.3138/diaspora.11.1.85>. 2002.
- Sökefeld, Martin. “Difficult identifications: The debate on Alevism and Islam in Germany”. *Muslim Minorities* 7 (2008).
- Sökefeld, Martin. “From Culture to Religion: Reframing Alevism for Recognition in Germany”. *The Alevis in Modern Turkey and the Diaspora*, 2022.
- Statistics Denmark. “Immigration and Emigration”. 2023. Erişim 27 Eylül 2024. <https://www.dst.dk/en/Statistik/emner/borgere/flytninger/ind-og-udvandring>
- Şen, Faruk. “Turkish communities in western Europe”. *Turkey between East and West: New Challenges for a Rising Regional Power*, 233-266.
- Vertovec, Steven. “Conceiving and Researching Transnationalism”. *Ethnic and Racial Studies* 22/2 (1999), 447-462. <https://doi.org/10.1080/014198799329558>
- White, Jenny B. *Islamist Mobilization in Turkey : a Study in Vernacular Politics*. Washington: University of Washington Press, 2002.
- Yazgan, Pınar - Sirkeci, İbrahim. “Financial Crisis and Remittances from Denmark to Turkey”. *Migration and Remittances during the Global Financial Crisis and Beyond*. ed. İbrahim Sirkeci vd. 295-301. Washington, D.C.: The World Bank, 2012.
- Yıldız, Fatih. “Hollanda Örneğinde Türkiye’den Avrupa Ülkelerine İşgücü Göçü”. *Muhakeme Dergisi* 5/1 (2022). 25-35. <https://doi.org/10.33817/muhakeme.1121537>

Extended Abstract

Among the communities that migrated from Türkiye and settled in Denmark, the Alevi faith community stands out. This is because Denmark holds particular significance as the first country to recognize Alevism as a religion officially. This study examines the organizational process of the Alevi community in Denmark through the lens of historical and institutional identity formation, focusing on the central role of the Federation of Alevi Unions in Denmark (*Alevi Forbundet i Danmark*, DABF). The institutionalization of Alevism in Europe offers insights into how ethnic, religious, and political affiliations are reproduced in different contexts. This study aims to analyze the foundation process, organizational structure, areas of activity, and gained social and legal rights by the Alevi community in Denmark through DABF. The main research questions of the study are as follows: How did the organizational process of the Alevi community in Denmark emerge? How is the organizational process of the Alevi community in Denmark continuing?

This study is structured around a qualitative research method to explore how a faith-based minority identity becomes institutionalized and gains public visibility in a diasporic context, focusing on the institutionalization process of the Alevi community in Denmark. The research design aims to trace institutional history and collective memory through a narrative approach. However, accessing data can be challenging when analyzing the historical and institutional experiences of communities that are small in number, have a dispersed structure, and lack sufficient documentation. Therefore, methods based on in-depth and insider knowledge production become essential in such contexts.

In this regard, a person who played a key role in the establishment Federation of Alevi Unions in Denmark (DABF) was identified as the “key informant.” Several online video interviews were conducted with the participant throughout 2024 and 2025. Detailed notes were taken during each session, and one of the interviews was audio recorded with the participant’s explicit consent. Rather than a question-and-answer format, the interviews were conducted in a manner that allowed the participant to freely narrate structured sequences of events from memory. Much of the information provided in the interviews was supported by written documents, press releases, organizational records, and earlier publications from the participant’s archive. These materials were verified by the researcher and incorporated into the study. The key informant also shared personal notes and chronological outlines, which contributed to the internal coherence of the narrative. When contacted, DABF directly referred the researcher to this individual as the person most knowledgeable about the process, further validating their selection as a key informant. The participant is positioned as a central figure who embodies both the institutional development and public identity of DABF. For the data analysis, a narrative analysis approach was adopted.

According to the findings, DABF, in addition to being a faith community, plays a significant role in fostering social and cultural solidarity among Alevis in Denmark. The Danish Alevi Union Federation has undertaken an important mission in preserving the religious identity of the Alevi community in Denmark. The Federation’s official application to Danish authorities for the recognition of Alevism as a distinct faith and its efforts to ensure legal protection of Alevi beliefs are concrete evidence of this mission. The establishment of *cemevis* in cities such as Ringsted and Aarhus under the leadership of DABF is also considered a tangible outcome of this process.

One of the federation’s primary goals is to preserve Alevi belief and traditions and to transmit them to younger generations. Additionally, DABF provides services related to religious support in matters such as weddings, funerals, hospitals and prisons, thus aiming to keep Alevi religious and cultural heritage alive. In this respect, DABF stands out not only as an umbrella organization but also as a platform dedicated to maintaining the collective values of the Alevi community in Denmark and carrying out activities in this direction. The Federation of Alevi Unions in Denmark aims to fulfill the task of preserving and sustaining the religious and cultural identity of the Alevi community in Denmark.

